

**TREBALL FINAL DE GRAU
EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ INFANTIL**

**LIJ I FORMACIÓ D'IDENTITATS DES DE L'ÀLBUM
OLIVIA I LES PRINCESES, I EL CURRÍCULUM D'E.I
VALENCIÀ.**

Nom de l'alumna: Bassedas Gascó, Laia

Nom del tutor/a de TFG: Aguilar Rodenas, Consol

Àrea de Coneixement: Didàctica de la Llengua i Literatura (DLL)

Curs acadèmic: 2014-2015

ÍNDEX

1. Justificació del TFG. Relat de vida.	4
2. LIJ, identitat infantil i contingut curricular a l'Educació Infantil Valenciana	7
2.1. Marc normatiu de l'educació en igualtat	
2.2. LIJ i formació d'identitats	
3. Per què aquest àlbum?: la selecció.....	11
4. Què és un àlbum?	13
5. L'àlbum Olivia i les princeses.	16
6. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura i vida.	16
6.1. Abans d'anar: què fer?	
6.2. A l'escola. Contacontes	
7. Què és el que ha passat?: reflexió al voltant del procés de transformació com a futura mestra amb el TFG.	20
8. Recursos bibliogràfics i en web.....	22
9. Annex.1: Anàlisi del contingut. <i>Olivia i les Princeses</i>	24
1. Fitxa tècnica	
2. Sinopsi	
3. Destinatari-a	
4. Estructura narrativa	
5. Ritme narratiu	
5.1 Text	
5.2 Estètica	
6. Ús dels colors	
7. Personatges	
10. Annex.2: Anàlisi dels textos i les il·lustracions.....	28

1. Justificació del TFG. Relat de vida.

En el moment en que et plantejes que has de fer un treball de fi de grau per a poder aconseguir el tan desitjat i merescut títol, el primer que et passa pel cap és: i què he de fer?. Des d'un primer moment sabia que allò que volia amb el meu TFG era tractar una temàtica amb la qual poder gaudir al llarg de l'elaboració i sobretot, seguir aprenent.

Des que vaig començar la carrera hem va fascinar el món que envolta a la didàctica de la llengua i la literatura (DLL). Llavors, un dels motius principals que justifica l'elecció del TFG ha sigut l'interès que ha despertat en mi, en els últims anys, els assumptes relacionats amb l'educació no sexista i la creença que l'aula és l'espai idoni per a garantir i procurar una bona formació no sexista abandonant l'educació basada en els estereotips de gènere.

No obstant això, un interès amb breuetat temporal, ja que aquest va aparèixer farà vora tres anys, quan vaig ser coneixedora per complet de la realitat que envolta a la dona en la societat del nostre temps. En aquell moment, vaig començar a cursar l'assignatura MI 1011 amb la professora Consol Aguilar. Només amb la primera classe va ser més que suficient per a saber que al llarg d'aquell any anava a aprendre i sobretot a formar-me en una temàtica "tabú" per a molta gent. Gràcies a Consol, vaig descobrir una nova alternativa de treball, la pedagogia crítica entenent-se aquesta com una forma de pràctica compromesa que iguala l'aprenentatge i la creació de ciutadanes i ciutadans crítics (Aguilar, 2012). L'estratègia de treball que seguia per a la formació permanent del professorat (la tertúlia dialògica amb la qual aprendre i crear coneixements partint d'un clima dialògic d'ensenyament –aprenentatge) és definida per Aguilar (2012:10):

“La tertulia dialógica desarrolla la lectura dialógica que no se centra únicamente en el proceso cognitivo de la alfabetización, sino que se entiende como un proceso de socialización en la lectura i de creación de sentido sobre la cultura con las personas participantes, a partir de la comprensión compartida i de la construcción intersubjetiva de sentido desde la interacción en el marco de un diálogo igualitario”.

A partir d'aquest instant hem vaig plantejar diverses qüestions: És l'educació que rebem la més adequada si allò que volem aconseguir és l'equitat entre sexes, la fi dels estereotips de gènere, l'educació en valors, etc?; Llavors, és urgent una transformació davant la gravetat del problema? etc.

Fins aquell moment, no havia sigut conscient de la importància i la responsabilitat que tenim com a futures docents de formar correctament en gènere, i per això, és necessari en primer lloc rebre una bona i sòlida formació en gènere com a element rellevant en la formació d'identitats i, en segon lloc, introduir propostes pedagògiques com la coeducació, centrades en la generació d'una educació en igualtat. Però a sovint, el professorat no ha tingut l'oportunitat de rebre aquesta formació i no compta amb eines i estratègies de treball en l'aula.

I aquest és el sentit que vull aportar amb el TFG a la meua formació inicial de mestra.

En aquest sentit cal remarcar que l'escola té la missió d'educar i formar, i és necessari que s'adopten mecanismes de prevenció de manifestes sexistes des del moment en que l'alumnat comença a conviure en el marc escolar. Per a evitar futures actituds sexistes manifestades en la societat, es deu reflexionar sobre com es transmeten els recursos emprats, ja que no es pot deixar de banda el principi d'educar en igualtat. Aguilar (2013:178) recull una aportació de Giroux (1999:173-180) qui ens recorda que:

“el profesorado debe ofrecer posibilidades al estudiantado para analizar, cuestionar y transformar las desigualdades sociales. Y debe hacerlo desde un discurso que incorpore la diferencia para comprender cómo se construyen las identidades y subjetividades del estudiantado desde múltiples y contradicciones maneras, desde diferentes formaciones sociales a históricas, y en las luchas públicas”.

I el TFG hem pot ajudar en aquesta reflexió.

Així mateix, Aguilar evidencia la necessitat d'un canvi en l'actitud del professorat relacionat a un concepte crític del currículum i la cultura. I matisa (2002:10):

“la necesidad de formar un profesorado que sea consciente de que los usos lingüísticos deben ser instrumentos que permitan el acceso autónomo y crítico a los saberes que con ellos se construyen, (...) enseñantes conscientes de que pertenecemos a comunidades basadas en la desigualdad i la diversidad”.

Per tant, des de l'escola i des de l'etapa d'Educació Infantil cal adoptar les mesures oportunes per anar canviant aquestes percepcions de rols assignats a cada sexe en la nostra cultura, començant des del canvi d'actitud i la formació del professorat, seguint reflexionant al voltant del currículum amb la intenció, com bé ens recorda Aguilar (2000:13) d'aconseguir el seu caràcter interdisciplinari que fomenti la diversitat cultural responent a les diverses experiències sense negar-les i subordinar unes a les altres, i valorant la importància del paper fonamental de la LIJ com agent socialitzador que transmet idees, creences, valors socials, pautes de comportament i maneres de ser que seran decisius a l'hora de construir la identitat de les dones i els homes de demà (Enguix i López, 2014:4).

I en la meua formació inicial de mestra, aquest TFG sent el meu inici com a investigadora educativa suposa una introducció en aquest lligam entre teoria i pràctica. I l'àlbum és una de les eines que em pot ajudar a aprendre i a aconseguir la destrucció dels rols i estereotips de gènere presents en la LIJ.

Inicialment l'àlbum, i la literatura en general, tenen com a funció principal complaure al lector-a, fer-lo gaudir amb les històries, els personatges, la màgia dels escenaris; "més enllà de qualsevol altra finalitat formativa, la seua funció és purament estètica" (Tejerina, 2005:9). No obstant això, aquesta no és la seua única funció, a més cal contemplar la seua funció en l'aprenentatge de la competència lectora i de la competència literària, incloent-hi la igualtat literària i estètica. Com bé diu Isabel Tejerina (2005:9), la literatura és un excel·lent mitjà, de vegades l'únic, d'oferir en un llenguatge de símbols respostes satisfactòries a la problemàtica existencial del xiquet-a en el seu desenvolupament evolutiu cap a la maduresa.

L'àlbum és una bona eina per a introduir els xiquets-es en la lectura. Aquest constitueix un material pedagògic important en l'aprenentatge i en la identificació dels rols masculins i femenins. Així, les imatges visualitzades i observades durant molts anys pels xiquets-es que encara no han après a llegir, són ferramentes de transmissió d'estereotips, de normes, de valors i de ideologies, que han estat carregades de missatges sexistes i discriminatoris per raó de gènere.

Un altre aspecte que vull remarcar és el **per què és important per mi la formació d'identitats**.

La temàtica del treball sorgeix en el moment en que puc començar a gaudir i a analitzar tot el material que ens deixa Consol Aguilar a l'aula virtual de l'assignatura MI1038. Cada temàtica que anava introduint em semblava més i més interessant, un món tant desconegut per nosaltres i a la vegada, tant necessari per a poder anar construint-nos com a persones crítiques i sobretot, per anar formant-nos com a persones competents dins de l'àmbit educatiu.

Al principi, va ser complicat seleccionar un tema en concret. Tanmateix, el que si tenia clar és que volia tractar qualsevol temàtica des de la pedagogia crítica que (Aguilar, 2001:88):

" s'entén com una forma de pràctica compromesa que iguala l'aprenentatge i la creació de ciutadanes i ciutadans crítics, i no pas simplement bons. (...) respecta el concepte de diferència com a part d'una lluita comuna per entendre la qualitat de la vida pública, oferint als estudiants i a les estudiants l'oportunitat de llegir críticament els diferents codis, experiències i llenguatges culturals, i a més aprendre a trobar els seus límits descobrint les absències que existeixen entre el currículum oficial i les autorepresentacions de grups subordinats".

Després d'estudiar totes les possibilitats, vaig considerar que el més idoni era centrar el meu TFG en la formació d'identitats a través de la Literatura infantil i juvenil (LIJ), i més en concret, a través de l'àlbum *Olivia i les princeses* perquè (Aguilar 2007:62):

"a través de les paraules i també de les il·lustracions de la LIJ se produeixen processos d'identificació dels xiquets i les xiquetes, dels i de les adolescents amb els personatges

protagonistes i antagonistes. És necessari visibilitzar el concepte de gènere que ofereix la LIJ, com instrument d'indagació cultural i com un element rellevant en la formació d'identitats”.

Els estereotips de gènere són una constatació en nombroses publicacions i, per tant, influeixen en la formació de la identitat i personalitat de les xiquetes i els xiquets que, en aquestes edats, es troben en ple desenvolupament evolutiu. A més, les persones adultes ens encarreguem de fer-los saber allò que esperem d'ells o elles i allò que els correspon o no al marge de les seues característiques individuals pel fet de ser xiquet o xiqueta, privant-los de mostrar-se realment com són. Hem d'abandonar aquesta posició rígida i trencar amb els estereotips i prejudicis relacionats amb el gènere, per a poder aconseguir l'equitat entre els individus. I dic gènere perquè és una construcció social i cultural del que es considera femení o masculí a la societat. El sexe és una diferència biològica. El problema, com assenyala Aguilar (2006:9) seguint Lomas i Tusón, és quan la diferència biològica es transforma en discriminació social i cultural.

Dins de l'àmbit educatiu hem de considerar la LIJ com l'instrument que ajude a destruir els estereotips existents actualment en la societat, i l'àlbum com el suport pedagògic que reflectisca la diversitat de models possibles i vàlids socialment, i ens mostre una visió del món basada en la igualtat, la tolerància, el respecte i la llibertat.

2. LIJ, identitat infantil i contingut curricular a l'Educació Infantil Valenciana

És necessari, abans d'endinsar-nos en la temàtica del TFG, per una banda, fer una anàlisi del marc normatiu actual respecte a dos lleis la finalitat principal de les quals és crear els instruments necessaris per a combatre i acabar amb les desigualtats existents en la nostra societat. I per altra banda i ja entrant en la temàtica, continuaré fent una anàlisi del contingut curricular a l'Educació Infantil Valenciana en matèria de formació d'identitats. Per a poder fer aquesta anàlisi partiré de la guia docent de l'assignatura MI1034 impartida per la professora Consol Aguilar, així com també utilitzaré el Decret 38/2008 (de 28 de març, DOGV 3/4/2008, pel qual s'estableix el currículum del segon cicle de l'Educació Infantil a la Comunitat Valenciana), el Decret 37/2008 (de 28 de març, DOGV 5734/03.04.08, pel qual s'estableixen els continguts educatius del primer cicle de l'educació Infantil a la Comunitat Valenciana).

2.1. Marc normatiu de l'educació en igualtat

El marc normatiu abasta la Llei d'Igualtat i la Llei contra la Violència de Gènere.

En relació a la primera, la **Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes**, l'article 14 de la *Constitució Espanyola* proclama el dret a la igualtat i a la no –

discriminació per raó de sexe. Per la seua banda, l'article 9.2 consagra l'obligació dels poders públics de promoure les condicions perquè la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives.

En particular, aquesta Llei incorpora a l'ordenament espanyol dos directrius en matèria d'igualtat de tracte, la 2002/73/CE, (que reformula la 76/207/CEE), relativa a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i a la promoció professional, i a les condicions de treball; i la 2004/113/CE, sobre l'aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones en l'accés a béns i serveis i el seu subministrament.

Dins d'aquesta llei, en el cas que ens ocupa, cal contemplar de l'article 24 *integració del principi d'igualtat en la política d'educació*, el punt c que remarca la necessitat de " la integració de l'estudi i aplicació del principi d'igualtat en els cursos i programes per a la formació inicial i permanent del professorat". (capítol II, p.12616)

El ple reconeixement de la igualtat formal davant la llei, tot i haver comportat, sens cap dubte, un pas decisiu ha resultat insuficient. La violència de gènere, la discriminació salarial, l'encara escassa presència de les dones en llocs de responsabilitat política, social, cultural i econòmica, o els problemes de conciliació entre la vida personal, laboral i familiar, demostren que la igualtat plena, efectiva, entre dones i homes, encara és una tasca pendent que necessita nous instruments jurídics.

És necessària, efectivament, una acció normativa dirigida a combatre totes les manifestacions encara subsistents de discriminació, directa o indirecta per raó de sexe, i a promoure la igualtat real entre dones i homes, amb remoció dels obstacles i estereotips socials que impedeixen assolir-la. (Llei orgànica 3/2007 p.12611)

I pel que fa a la segona, la **Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la Violència de Gènere**, cal remarcar que la violència de gènere no és un problema que afecta l'àmbit privat. Al contrari, es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent en la nostra societat. Es tracta d'una violència que es dirigeix sobre les dones pel fet mateix de ser-ho, pel fet de ser considerades inferiors, pels seus agressors, mancades dels drets mínims de llibertat, respecte i capacitat de decisió. (Llei orgànica 1/2004, p.42166)

Com assenyalen González i Castillo (2014:1):

"el 73% de los casos de violencia de género no se denuncian, des de 2009 el número de denuncias ha ido en descenso, siendo la tendencia actual. Además, en los últimos siete años ha aumentado en un 158% el sobreseimiento de las causas, las denuncias se

archivan por falta de pruebas. Estos datos nos indican que ha alguna cosa que no está funcionando”.

La violència contra les dones és un obstacle per aconseguir els objectius d'igualtat, desenvolupament i pau, i a més, aquesta viola i menyscaba el gaudi dels drets humans i les llibertats fonamentals. A pesar del que creu la societat, com evidencien González i Castillo, (2014:1):

“La violencia de género va mucho más allá de las muertes y no se solucionará hasta que la sociedad no se implique activamente y cuente con leyes que vayan a la raíz del problema, que el Estado incida y se tome seriamente la educación en valores de igualdad en las escuelas”.

Fen referència a aquesta necessitat d'incidir en el sistema educatiu de la que parlen en l'article les seues autores, el primer capítol de la Llei contra la Violència de Gènere estableix mesures de sensibilització i intervenció en l'àmbit educatiu. Dins d'aquest, l'article 7 –*Formació inicial i permanent del professorat* – és el que cobra més rellevància des del meu punt de vista. Com bé hem dit abans, perquè la formació del professorat, assegurant que adquireixin els coneixements i les tècniques necessàries en matèria de gènere i igualtat, és indispensable per a avançar i poder trencar amb les desigualtats.

No obstant això i després de veure les dades de violència de gènere al cap de 10 anys de la posada en vigor de la Llei, em qüestione si no és urgent revisar aquesta llei? Sí i així ho demostren els mitjans de comunicació “Son muchos los ámbitos que hay que revisar. Y es urgente hacerlo”. (El País,2014).

2.2. LIJ I formació d'identitats: reflexió al voltant del currículum

Aquest darrer any he cursat l'assignatura MI1034 amb la professora Aguilar. Els continguts d'aquesta abasten sobtadament la LIJ en relació a la Didàctica de la Llengua i la Literatura des d'un enfocament comunicatiu lligat a un procés d'ensenyament –aprenentatge dialògic desenvolupat des de la interdisciplinarietat. Com s'assenyala a la guia docent de l'assignatura, la pedagogia crítica, com bé hem definit abans, és el posicionament de treball, és a dir, al voltant d'aquesta es desenvolupa el plantejament didàctic de l'assignatura. Centrant-nos en l'apartat de justificació, dividit en quatre punts, Aguilar comença descrivint els aspectes fonamentals que caracteritzen l'assignatura i la necessitat d'aquesta com a mitjà idoni per a formar a les futures i els futurs docents.

El Decret 37/2008 extrau punts importants com són, el punt e de l'article 3 on es remarca la importància d'establir pautes de convivència elementals per a resoldre conflictes i establir

correctes relacions socials amb els altres (p.55004); l'apartat d'avaluació on s'emfatitza la necessitat d'establir interaccions positives per part de les xiquetes i els xiquets amb els iguals i els adults(avaluació,p.55017); i per últim i el més important, de l'annex (p.55016) recalca l'objectiu de "conèixer i experimentar les formes culturals i lingüístiques en la construcció de la pròpia identitat, i al mateix temps, aprendre a viure en una societat plural, en continu canvi i evolució".

Per altra banda, del Decret 38/2008, Aguilar evidencia que en aquest també es troba el mateix sentit legal en matèria de identitat. Així, dins de l'àrea I: *El coneixement de si mateix i l'autonomia personal* podem apreciar com es remarca la necessitat d'una intervenció educativa adequada per part dels i les docents per a que les xiquetes i els xiquets vagen construint la pròpia identitat de forma ajustada i a la mateixa vegada, tinguen actituds de respecte cap a les característiques i qualitats de les altres persones (annex, p. 55024). Per a donar coherència a aquesta necessitat, consegüentment, podem assenyalar com dins d'aquesta àrea es remarca la necessitat d'evitar discriminacions a causa de les diferències pròpies i dels altres acceptant-lo i valorant-lo, i remarca la necessitat d'identificar-nos dins del grup social, establint relacions socials positives. (continguts, p. 55026; criteris d'avaluació, p. 55027)

Consegüentment en ambdós Decrets s'evidencia la necessitat d'una adequada ajuda per part del professorat en la construcció de la identitat. Així podem veure com l'objectiu fonamental de l'educació, no és altre que el de proporcionar una formació integral a les xiquetes i als xiquets que els permeta conformar la seua pròpia identitat, així com construir una concepció de la realitat que integre alhora el coneixement i la valoració ètica de la mateixa. Per tal de poder aconseguir-ho, entre altres coses, es facilitarà que les xiquetes i els xiquets elaboren una imatge de si mateixa positiva i equilibrada, adquirisquen autonomia personal i desenvolupen les seues capacitats. Per aquest motiu, el centre d'Educació Infantil ha d'assumir el seu caràcter compensatori i integrador, respectant les individualitats i admetent la diversitat, ja que és en aquesta etapa quan les xiquetes i els xiquets inicien el desenvolupament de la seua personalitat.

I això és el que l'Olivia fa al llarg de l'àlbum, buscar i desenvolupar la seua identitat.

No obstant això, seguint amb l'anàlisi en matèria d'identitats, no ens hem d'oblidar d'altres aspectes importants lligats amb la construcció de la identitat i que queden palesos a través de la normativa. Aquests: el gènere, la interculturalitat (respecte, solidaritat i col·laboració) i la pau per a la resolució de conflictes, també són nombrats per Aguilar dins de l'estudi que fa del Decret 37/2008 i 38/2008, ja que com aquesta evidencia "el concepte d'identitat cultural actualment és una noció clau en els estudis i propostes educatives unides a dos conceptes: la interculturalitat i el gènere" (Aguilar, 2009b:1083).

Arribat a aquest punt, caldria tenir en compte que no és suficient introduir en els continguts dels documents curriculars una perspectiva multicultural, sinó que el currículum s'ha d'analitzar al voltant de molts aspectes implícits, és a dir (Aguilar, 2000:12-13):

“Reflexionar entorno al currículum oculto sobre los conceptos que legitima, dado que todo el proceso de enseñanza/aprendizaje nunca es tan sólo una transmisión de conocimientos objetivos o de destrezas prácticas (...) es necesario estimular un aprendizaje relevante, la formación de esquemas de pensamiento y de acción vinculados con la práctica, desarrollados a partir de la reflexión sobre ésta (...) para cuestionar y reconstruir los esquemas y argumentos del pensamiento.”

3. Per què aquest àlbum?: la selecció.

Tejerina (2005, p.4), quant al concepte de LIJ fa un recull de diverses definicions entre les que cita a López Tamés(1985), aquest investigador remarca que la literatura infantil és “ no la que imita grotescament el món dels xiquets i adolescents des d'una perspectiva adulta si no la que s'adequa a una etapa del desenvolupament humà sense renunciar a la universalitat dels temes”.

La LIJ ha d'adaptar-se a la realitat dels seus lectors i lectores ja que serà d'aquesta manera com els xiquets-es aniran descobrint el món real que els/les envolta. Estem acostumats a les històries amb desenllaços feliços on els seus personatges estan marcats pels estereotips definits socialment; històries que no transmeten altres valors que el sexisme, la discriminació de gènere, l'amor perfecte, etc. Els personatges femenins, situats en els espais privats, domèstics i familiars, sempre es caracteritzen per les mateixes qualitats físiques (la bellesa relacionada amb la bondat, i si el personatge no és bonic es relaciona amb la bruixeria i la maldat),i personals (sensibles, passives, sentimentals, etc). Mentre que els personatges masculins, situats en els espais públics i professionals, ocupen posicions de poder, dominació i superioritat en la vida social, i els seus atributs principals son la fortalesa, la valentia i la seguretat en ells mateixa. Totes aquestes característiques que se li atribueixen als personatges masculins i femenins en gran part dels contes tradicionals, afavoreixen i perpetuen les desigualtats ja que reproduïxen els rols de gènere actuals que són assumits socialment pels xiquets-es i amb els quals es van identificant i van creant la seua pròpia identitat.

Per això, és important remarcar les paraules amb les quals conclou aquesta investigadora després d'assenyalar la complexitat a l'hora d'escriure LIJ a causa de l'exigència del seu públic (Tejerina, 2005:8):

“Hace falta una buena historia y un tratamiento acertado que una el interés del argumento con la belleza de la palabra y la solución implícita i satisfactoria de los problemas que le inquietan. La literatura tiene que proporcionarle el acceso a un sentido más profundo de la

vida y ayudarle a clarificar sus emociones y conflictos, ofreciéndoles soluciones comprensibles en su estadio de desarrollo. Una literatura lejos del didactismo, la ñoñería y el simplismo y que aspire a proporcionar a los niños placer estético, afirmación y equilibrio”.

L'àlbum seleccionat és totalment diferent, amb una història i amb un rerefons molt interessant. I és que la seua protagonista raona com ho fan les xiquetes i els xiquets, busca el perquè de les coses, s'indigna quan una cosa no és com ella creu que hauria de ser. Doncs, amb aquest àlbum podem oferir a les xiquetes i als xiquets una bona història, poc allunyada de la realitat que els envolta, amb la que poder trobar solucions a aquells problemes que els preocupen. La seua protagonista no s'emmarca dins dels atributs tradicionals, és una xiqueta atípica, amb una personalitat distinta i una sensibilitat extravagant molt personal. A més, la forta personalitat de la porqueta, que sempre aconsegueix el que vol, atrau a les xiquetes i els xiquets.

L'*Olivia i les princeses* convida als mes petits a construir la seua pròpia identitat i qüestionar-se per què tots volen ser iguals. És un llibre dinàmic i ple d'humor que orienta als xiquets/es davant la crisi de no saber qui volen ser. D'igual manera apareixen els valors de la diversitat, de la independència, i la creació de la pròpia opinió, deixant de banda els valors del sexisme, la discriminació de gènere, etc.

El seu autor és **Ian Falconer**, un pintor i il·lustrador novaiorquès que –abans de crear al personatge Olivia– havia il·lustrat nombroses cobertes per a la revista *The New Yorker*. A més, També és conegut pels seus dissenys d'escenografia i vestuari per al New York City Ballet, la Òpera de Sant Francisco i Covent Garden, entre altres. Tot això explica l'homenatge que fa en *Olivia* al món de la dansa clàssica i a l'obra plàstica de Pollocky Degas. L'ús minimalista i efectiu dels colors (únicament el xicotet detall roig en les il·lustracions resoltes amb grisos) dona un toc elegant i origina a les seues obres que bé podem considerar ja com un clàssic del nou mil·lenni. Ian falconer en aquest àlbum, amb poques paraules i un gran domini del dibuix, ens convida a treballar la singularitat, les preguntes de les xiquetes i els xiquets, les seues preocupacions.

L'*Olivia*, és el seu primer personatge de contes per a xiquetes i xiquets, una porqueta jove amb moltes aventures que contar. L'adorable i encisadora *Olivia* no va aparèixer per a convertir-se en la protagonista d'un llibre, sinó com a regal especial, com a homenatge literari que Falconer volia fer per a la seua neboda nouvinguda, i per això, va crear i il·lustrar una xicoteta història sobre una porqueta de nas arromangat i cua torta. Com assenyala Morlesin (2012) a la revista *babar*, Falconer, conscient de la semblança entre la fisonomia dels xiquets-es petits i la dels porcs (els seus caps més grans que els seus cossos, els braços curts, la pell suau i calenta) i la semblança

És a dir, l'àlbum està format de manera inseparable de text i il·lustració. El sentit de la lectura necessita de tots dos perquè es complementen, ja que sense un dels dos la informació és incompleta. Ara que ja sabem quina és la diferència entre un llibre i un àlbum il·lustrat, que no és altra que com la imatge, dotada d'importància narrativa ja que complementa el significat total que percep el lector-a (àlbum il·lustrat), entra en escena; cal definir llavors, que és un àlbum il·lustrat. Seguint Rosero (2010:5):

“el álbum ilustrado es un tipo de libro donde la imagen y el texto adquieren un nivel de significación que se activa con la relación de ambos lenguajes. Generalmente es un libro en tapa dura, (...) donde la ilustración ocupa el total de una hoja y los textos son simplificados a un par de frases por cada doble página. Durante años ha sido el medio por el cual se desarrolla una parte importante de la literatura infantil, y es uno de los medios por excelencia de la ilustración. (...) El libro álbum es un género más abierto que permite la exploración fuera de lo que habitualmente se conoce como libro infantil, ya que su importancia radica en el uso de textos e imágenes que se complementan de formas diferentes y que permiten distintos niveles de significación”.

Altra aportació a la definició de l'àlbum, la de Bosch (2007:41), fa un recorregut molt interessant per les diferents definicions d'àlbum que s'han anat proposant, i acaba amb aquesta definició: “l'àlbum és art visual d'imatges seqüencials fixes i impreses sostingut en l'estructura del llibre, la unitat de la qual és la pàgina, la il·lustració és primordial i el text pot ser subjacent”. I conclou remarcant que la definició definitiva encara està per aconseguir-se.

Cal remarcar com destaca Silva –Díaz (2005:33), seguint Lewis, el perill de l'existència d'una definició rígida de l'àlbum, “la seua naturalesa és híbrida (que li confereix la utilització de dos codis i la confluència de diferents tradicions en la seua forma actual) rebutja les definicions reductores que deixarien fora algunes de les seues possibilitats i variadíssimes manifestacions”.

Després d'aquest breu recull de quan va nàixer l'àlbum il·lustrat i què és, podem fer una xicoteta reflexió de quines són les peculiaritats generals d'aquest. Així doncs, l'àlbum il·lustrat és un tipus de llibre de tapa dura en que el text i la il·lustració es troben en una situació d'interdependència, és a dir, es complementen per a compondre un relat integral, es necessiten els dos elements per a construir la història. Així, els àlbums ens expliquen les històries mitjançant la claredat i la delicadesa de les paraules, i la força i l'impacte de la il·lustració. Doncs, és caracteritzada principalment, per la importància que té el codi visual/gràfic (il·lustració) en relació al codi lingüístic (text), ja que aquest és imprescindible per entendre la història que és conta. Així els seus lectors-es, a partir de la lectura visual, podran fer una interpretació narrativa completa que va més enllà de les paraules.

Encara que es situa com a gènere singular en construcció dins la LIJ, l'àlbum il·lustrat no només va dirigit per al públic infantil, sinó també per al públic adult, degut a la seua enorme capacitat expressiva i la dimensió simbòlica dels seus relats que permet afrontar tot tipus de temàtiques.

Dins de l'àlbum cal evidenciar com és d'important el currículum ocult, definit per Aguilar (2000:13) com "tot aquell contingut que quede implícit, que no és evident", lligat al gènere que inclou **la il·lustració**. Com bé remarca Adela Turín (2009:30):

"Cada vez hay una mayor consciencia de la función educativa de las ilustraciones, quizá por eso han ido cobrando una creciente relevancia dentro de la creación editorial para niños i niñas, pasando de ser un elemento auxiliar, un recurso de apoyo para el texto, a constituir parte integral de la narración. Las ilustraciones han sido y son una herramienta útil para transmitir valores y también roles de género perpetuados en los cuentos tradicionales".

Un component essencial que l'àlbum il·lustrat posseeix són les il·lustracions i imatges interdependents amb el text narratiu. Així Duran (2005:239) defineix les il·lustracions com "una imatge narrativa particularment persuasiva. El seu llenguatge, amb els seus elements, codis, sintaxis i propietats seqüencials, està plenament capacitat per a transmetre missatges narratius complets i eficaços".

La il·lustració en els àlbums il·lustrats segons Duran (2005:239) és el "conjunt d'imatges seqüenciades que segueixen el fil narratiu i la trama susceptible de ser llegit com un relat dotat de certa autonomia amb respecte del text, en el cas que no hi haja". Podríem dir que ens porten més enllà d'on el text ens havia deixat i ens orienten sobre allò que succeirà en les pàgines següents desafiant-nos per a seguir llegint. Quan un lector-a contempla les il·lustracions d'un àlbum i va passant les fulles, va interpretant des de la recepció lectora allò que observa i es submergeix plenament en la història, gràcies a la capacitat de significació immediata i evident que tenen les il·lustracions. La receptivitat de les xiquetes i dels xiquets fa que allò que és inadmissible per als adults-es, siga acceptat i entretingut per a ells/elles. Les il·lustracions han de ser atractives i donar la possibilitat de lectura, ja que a partir d'aquestes el lector-a experimentarà les seues primeres sensacions.

Cal tenir en compte que ens trobem en una època on predomina la cultura visual i que a les persones, culturalment els interessa més una imatge que allò escrit. Sobre aquesta temàtica, Arizpe i Styles (2002:12) en la seua investigació conclouen:

"Como están rodeados de un mundo de imágenes, los niños de hoy no son alfabetos visuales; (...) son capaces de construir sentido a partir de elementos visuales. Sin embargo, si queremos que operen más allá de un nivel cognoscitivo superficial, necesitan

material de calidad y la ayuda de sus adultos. Los niños pueden ser más visualmente activos, más comprometidos y más críticos, si se les enseña a ver”.

És indiscutible que a través de les imatges i de la cultura visual, es transmeten missatges directes o indirectes que poden provocar en les persones, i en aquest cas en les xiquetes i els xiquets, diferents sentiments, sensacions i experiències que els/les marcaran i guiaran. No obstant això, l'educació visual es pot dir que és quasi inexistent. Per això, és necessari ensenyar correctament, des de ben petits-es a observar i llegir críticament imatges, mirant més enllà del que a primera vista es veu, reflexionant i sent crític davant tota la informació visual rebuda, ja que mirar imatges és també llegir. A més, són un mitjà que influeix plenament en la construcció de la identitat de les persones, en l'establiment de conductes i són un referent amb el que poden sentir-se identificats.

Davant d'aquesta saturació d'informació visual altament impositiva, els àlbums il·lustrat –com a eina d'iniciació a la lectura però també com entrada al món simbòlic, al plaer de poder contemplar il·lustracions per a imaginar i sentir – poden oferir una solució.

5. L'àlbum Olivia i les princeses.

Remarcant la importància d'escollir àlbums il·lustrats de qualitat amb els que poder treballar diversitat de temàtiques dins de l'aula d'Educació Infantil, no ens hem d'oblidar, llavors, de fer una anàlisi endinsant-nos no únicament en el text i allò que diu, sinó també en el que transmeten les il·lustracions, una anàlisi crítica que vaja més enllà de la superficialitat. **(Annex.1 i Annex.2)**

6. L'àlbum a l'escola: una experiència de lectura i vida.

6.1 Abans d'anar: què fer?

La selecció del material

El més important abans d'anar a l'escola és escollir quin és l'àlbum més adequat per a contar a les xiquetes i als xiquets. Hem de partir de la base de que en LIJ no tot el que es publica és de qualitat. Hem de fer llavors, una bona i acurada selecció i oferir a les xiquetes i als xiquets la possibilitat de fullejar l'àlbum, mirar-lo, tocar-lo, contemplar-lo i gaudir-ne, sense cap tipus de pressa, ja que potser siga la primera vegada que entren en contacte amb aquest tipus de material. Per això, hem de fer una anàlisi de l'àlbum tenint en compte la importància de les il·lustracions (Gutiérrez, 2005:52-53) que “actuen com aliades de la paraula: clarifiquen el text, i donen una aparença física als continguts. (...) la imatge i el text col·laboren estretament en la construcció del significat”.

La conversa des d'un clima de diàleg i el respecte

Un altre fet important que s'ha de tindre en compte abans de llegir l'àlbum a les xiquetes i als xiquets és la importància de parlar sobre allò que es llegeix. La conversa literària resulta un factor clau per a descobrir el valor intern i personal de la lectura: parlar d'allò que s'ha llegit, compartir-ho amb un-a igual, descobrir les diverses opinions, comprovar que tenen sentiments semblats o oposats, etc. Tot això i més, pot afavorir a la creació de vincles importants entre les xiquetes i els xiquets. Aquesta conversa ha de ser de qualitat, on es respecten totes les expressions personals i on tothom puga dir allò que pensa des del respecte, i on el/la docent passa a ser la figura mitjancera que va reconduint la conversa. El més important és que les xiquetes i els xiquets han de notar que se'ls vol escoltar i que poden comunicar els seus pensaments lliurement sense por a equivocar-se.

6.2. A l'escola. Contacontes

Encara que al llarg de tota l'elaboració del TFG anava fascinant-me i a la mateixa vegada nodrint-me del que desconeixia i del que anava descobrint, el que esperava amb gran entusiasme era poder dur a terme la part experimental, que no era un altra que la lectura de l'àlbum *L'Olivia i les princeses*, una experiència amb la qual poder traure conclusions.

En primer lloc he de subratllar que la part pràctica del TFG l'he elaborada al CEIP Torreblanca una vegada finalitzat el Practicum II, donat que com bé ens van informar el TFG i la memòria de practiques eren treballs paral·lels que no havien de tindre cap tipus de relació. A més a més, l'aula on he dut a terme la lectura de l'àlbum ha sigut amb xiquetes i xiquets de 5-6 anys, ja que aquest àlbum és idoni per a treballar en aquestes edats on els xiquets-es es troben en ple desenvolupament de la seua personalitat i van agafant de referència als adults, als iguals, als personatges dels contes, etc, que més els agrada i així, van construint la seua identitat.

Què és el que passa davant la lectura d'un àlbum?

Quan una persona adulta llegeix un àlbum a un infant, no es pot limitar a pronunciar el text en veu alta i amb entusiasme, encara que la seua entonació siga perfecta. És evident que mitjançant la veu transmetrem als més petits-es la fascinació pel relat, però també hem de tindre en compte altres aspectes. D'aquesta manera, l'adult-a també ha d'enriquir la recepció lectora dels més petits-es, amb preguntes obertes d'anada i tornada, amb observacions, etc; ha de crear expectatives sobre el que hi haurà a la pàgina següent, ha de facilitar la intervenció dels més petits-es que són els qui veuen, dedueixen, assenyalen, etc, deixant-los que ens interrompen la lectura per a opinar, reflexionar o aclarir algun concepte que desconeixen. Les xiquetes i els xiquets, no únicament interpretaran allò que anirà llegint l'adult-a, sinó que també interpretaran les

imatges i tot el que envolta a aquestes, des de la coberta inicial fins a les pàgines finals. Per això, és de vital importància que al llarg de la narració les xiquetes i els xiquetes puguin gaudir de les il·lustracions, ja que serà amb aquestes amb qui acabaran de construir la història. Recordem que el sentit del relat a partir de l'àlbum, interconnecta text i imatge. A més aquesta construcció del sentit del text serà intersubjectiva: creada entre tots i totes.

Passes:

1. El més important abans de començar a llegir-los la fantàstica història de l'Olivia, va ser seure'ns al racó de l'assemblea i de la conversa per a poder presentar-nos, donat que la gran majoria de xiquetes i xiquetes hem coneixien, però jo no els/les coneixia personalment.

2. Després de presentar-nos, va ser el moment de mostrar l'àlbum. Sense dir absolutament res, ja que la meua finalitat era que observaren i reflexionaren, uns quants xiquets/es van començar a llegir el títol.

Va ser en aquell moment quan vaig considerar oportú preguntar-los qui creien que era la protagonista de la història i què creien que li passava.

Algunes xiquetes de la classe al veure a l'Olivia disfressada de princesa van començar a somriure, el que significa que moltes d'elles, encara hui en dia, segueixen atretes i fascinades per un personatge caracteritzat per la passivitat, la bellesa i la necessitat de ser rescatada per un príncep per a trobar la felicitat.

3. No obstant això, per a seguir reflexionant, els/les vaig preguntar com creien que es trobava l'Olivia, i ràpidament van dir que estava trista, les cares de tots els xiquets-es van canviar en aquell instant, ja que no entenien el per què de la infelicitat de la porqueta quan totes les xiquetes volen ser princeses, fet que denota com la societat segueix reproduint les desigualtats sexistes basades en l'assignació de normes en funció del seu sexe i en la imposició d'una concepció de rols i estereotips de gènere amb els que els més menuts van identificant-se.

4. Al llarg de tota la lectura, els xiquets-es van escoltar amb atenció la història i van observar totes les il·lustracions, amb les quals es van divertir i van treure les seues pròpies conclusions.

Em van interrompre per a preguntar-me diverses paraules que no entenien.

A més, entre ells/elles conversaven i discutien sobre coses que veien i no en les il·lustracions, ja que cadascú va fer una lectura distinta d'aquestes relacionada amb el relat narrat.

5. En acabar la lectura, tots plegats vam començar a conversar. Així va ser necessari com a mitjancera encaminar la conversa amb qüestions obertes que els ajudara a reflexionar. El més important va ser que van captar i entendre l'essència de la història i el problema que tant entristia a l'Olivia. Quan van descobrir el que volia ser Olivia de major, tots van somriure i van començar a dir el que volien ser ells i elles.

Per una banda, la gran majoria de xiquetes volien ser princeses de color rosa com les amigues de l'Olivia, però una vegada van sorgir opinions com: "jo vull ser l'Olivia", "jo vull ser bruixa", "jo vull ser advocada", llavors van canviar la seua manera de veure a les princeses, volent ser allò que havien dit les seues companyes. Aquest fet denota la importància que té en els xiquets-es les opinions dels iguals a l'hora d'identificar-se amb allò que creuen correcte i al cap i a la fi, acabar volent ser tots el mateix per a sentir-se acceptats dins del grup. El que ocorre, davant d'aquesta identificació personal lligada a la de la resta d'iguals, és que moltes xiquetes volen ser com la gran majoria per por a ser rebutjades i a creure's diferents, i per tant, inferiors, ja que encara veuen la diferència com un aspecte negatiu i no positiu.

Pel que fa als xiquets, hi havia diversitat d'opinions, molt originals i menys marcades pels estereotips dels contes tradicionals.

Un dels fets més interessants, va ser quan se'ls va qüestionar si creien que una princesa podia salvar un príncep. En aquell moment la gran majoria de xics van dir que no, destacant els atributs de la força i de la valentia dels que disposaven els cavallers i que per el contrari, les princeses no; i que sense aquests i sense armes era impossible salvar a una persona. Va ser quan la gran majoria de xiquetes van dir que evidentment podrien salvar a un príncep ja que no era necessari tindre armes i a més, les dones si que comptaven amb la força necessària. Amb les conclusions que van treure les xiquetes i els xiquets, podem assenyalar com des de ben petits-es, a causa de la influència de la família, del barri, dels mitjans de comunicació, etc, tenen assumits

uns rols típicament atribuïts pel simple fet de ser dona o home, uns rols que menyspreen i desvaloritzen a la dona.

6. La història la vaig llegir dues vegades, ja que un xiquet va arribar a meitat de la reflexió i em pareixia just que també poguera gaudir amb la nostra porqueta i la seua crisi d'identitat. En la segona lectura va ser interessantíssim veure com les xiquetes i els xiquets m'interrompien per a ser ells/elles qui seguien la història.

El que va evidenciar que havien entès al detall la temàtica de l'àlbum, gràcies a les il·lustracions entre altres coses. Un fet que així ho remarca, és com en acabar la segona lectura una xiqueta em va demanar que li ensenyara al xiquet la contraportada, per a dir-li: "mira, ja no porta el vestit de princesa de color rosa, perquè no vol ser-ho i vol ser reina".

A més, en aquesta segona lectura, van sorgir noves reflexions. Així en l'escena en que Olívia va disfressada de marinera, el xiquet que acaba d'aplegar no sap qui és l'Olivia i li responen que és la que va disfressada diferent, aquella que porta la bossa vermella, i ell respon que creia que allò era un porquet. És llavors quan, de seguida, dos xiquets diuen que és impossible ja que porta una bossa vermella, i els homes no porten bosses. Davant d'aquesta resposta ens vam endinsar en una conversa molt pareguda a l'anterior. Tanmateix, diversos xiquets-es van dir que els seus pares portaven bosses i que per tant, una bossa és un objecte per a homes i dones.

7. La lectura de l'àlbum ha sigut l'inici d'una experiència amb la qual puc concloure que el camí per a destruir les desigualtats sexistes malauradament és llarg. Els més petits-es segueixen estant influenciats per les normes socials que reproduïxen estereotips de gènere i, els adults-es tenim una part a veure en aquesta influència. D'aquesta manera hem de ser crítics i reflexionar per a evitar que el sexisme vaja passant de generació en generació.

7. Què és el que ha passat?: reflexió al voltant del procés de transformació com a futura mestra amb el TFG.

L'elaboració del TFG ha suposat per a mi un punt de partida, l'inici d'un camí de transformació com a futura mestra, ja que gràcies a aquest la meua manera de veure i entendre les coses ha canviat.

Aquest treball va sorgir de la creença de que l'aula era l'espai idoni per a acabar amb les desigualtats de gènere i aconseguir l'equitat entre les persones. Doncs, com he evidenciat al llarg del TFG és crucial el paper del professorat per a poder aconseguir les igualtats entre les persones. Per aquest motiu, no és suficient rebre una bona i sòlida formació en LIJ lligada al gènere amb la qual poder desmuntar els tòpics dels clàssics literaris i transformar les desigualtats de gènere, sinó que el més important és començar per un canvi d'actitud del professorat, que

consegüentment “implica un altre canvi en la concepció del currículum i de la cultura” (Aguilar,2008:15).

No podem quedar-nos de braços creuats i hem d’ abandonar la posició conformista davant les injustícies i mostrar el compromís social, perquè allò que busquem és que la societat deixi de transmetre les desigualtats sexistes mitjançant estereotips i normes que no són ni positives ni favorables en la formació de la identitat personal. Per aquesta raó, l’escola ha de procurar trencar amb aquestes desigualtats partint de l’acceptació de les diferències i treballant amb un esperit crític, que és una altra eina de canvi davant dels models de gènere dominants en la societat actual.

En l’etapa d’educació infantil els xiquets i xiquetes construeixen la seua identitat i la seua autoestima, i els estereotips sexistes que reben a través de la literatura poden condicionar negativament la seua visió del món i d’ells/elles mateixa al limitar les possibilitats identitàries percebudes. En aquest sentit, des de la coeducació s’ha de facilitar recursos amb un gran potencial educatiu que servisquen com a ferramentes de suport a una educació no sexista, igualitària i lliure de discriminacions de qualsevol tipus. I els àlbums il·lustrats poden convertir-se en una eina pedagògica i literària que ens ajude a combatre les desigualtats sexistes i per tant, trencar amb les idees estereotipades que existeixen en l’actualitat, per a construir un món més just, lliure i en definitiva, igualitari.

M’agradaria concloure amb les paraules que remarca Aguilar (2009a:7), seguint Lomas:

“Y si no somos esencias sino existencias, y somos un efecto de la cultura, quizá aún sea posible imaginar la utopía de un aprendizaje equitativo de las identidades masculinas y femeninas a través de la construcción de los contextos escolares y sociales que fomentan la ruptura y la transgresión de los estereotipos injustos e inauguren otras maneras diferentes de ser mujer y de ser hombre iguales y diferentes (...)donde nada esté escrito de antemano, donde el horizonte de expectativas de cada mujer y cada hombre se sitúe a la medida de la voluntad humano y no del sexo de las personas y donde nada justifique la desigualdad y los privilegios en los seres humanos”.

8. Recursos bibliogràfics i en web.

AGUILAR, C. (2000). "Currículum oculto: textos e imàgenes" en GOMEZ, A.-SALES, D. (eds.) (2000). *Mujeres: Mediar para comunicarnos y encontrarnos desde/en otros lugares*, Castelló, Fondo Social Europeo & Universitat Jaume I & Projecte Now, 9-27

URL: <http://hdl.handle.net/10234/55463>

AGUILAR, C. (2001). *Didàctica del català i Pedagogia crítica*. Castelló: Servei de Comunicació i Publicacions de la universitat Jaume I.

URL: https://books.google.es/books?id=BgmAbKg9_ckC&pg=PT324&lpg=PT324&dq=Didactica+del+catala+i+pedagogia+critica+aguilar&source=bl&ots=QNrnC6lzSt&sig=LAG3H_jYoyTM8wJFsCDV_cwdg_U&hl=es&sa=X&ei=7RFsVdKiHYHeU72ZgJAJ&ved=0CDIQ6AEwAw#v=onepage&q=compromesa&f=false

AGUILAR, C. (2002). "Nuevo enfoque en la Didáctica de la LIJ", *CLIJ*, 151, 7-13.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/55422>

AGUILAR, C. (2006): "Género y formación de identidades", *CLIJ*, 191, 7-5.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/56004>

AGUILAR, C. (2007). "Del discurso de la domesticidad a la cultura queer en la literatura infantil y juvenil". *¿Todas las mujeres podemos?: Género Desarrollo y multiculturalidad*. Mujer ante el amor, el erotismo y el sexo en las diferentes culturas. Castelló: Universitat Jaume I, 62-69.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/56005>

AGUILAR, C. (2008). "Lectura, género, feminismo y LIJ". *Lenguaje y Textos*, 28, 113-128.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/20554é>

AGUILAR, C. (2009a). "¿Por qué es importante el género en la Pedagogía Crítica?", *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 64, 121-138.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/22972>

AGUILAR, C. (2009b). "Género, interculturalidad y percepción de la identidad gitana a través de la LIJ" a *Simposio Internacional. Lengua, Literatura y Género, (Baeza noviembre de 2007)*. Jaén: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Jaén. pp. 1082-1102.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/54642>

AGUILAR, C. (2012): "La tertulia literaria dialógica de LIJ y la alfabetización digital". A Ambrós, A; Perera, J.; Suárez, M. del Mar (eds.). *Didáctica de la Lengua i la Literatura. Experiències d'innovació docent a la universitat / Didáctica de la Lengua y la Literatura*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/56046>

AGUILAR, C. (2013). "Género y formación crítica del profesorado: una tarea urgente y pendiente". *Revista Interuniversitaria de Formación de Profesorado*, 78, 177-183.

URL: <http://hdl.handle.net/10234/95110>

ARIZPE, E. I STYLES, M. (2002) "¿Cómo se lee una imagen? El desarrollo de la capacidad visual y la lectura mediante libros ilustrados". *Lectura y Vida*, 23(3).

URL: <http://portal.educ.ar/noticias/23-3Arizpe.pdf>

BOSCH, E. (2007). "Hacia una definición de álbum". *Anuario de investigación en literatura infantil y juvenil*, 5, 25-46.

URL: https://somiari.files.wordpress.com/2011/07/2007_bosch_haciadefinicionalbum_pet.pdf

AUM. (2013). "El nacimiento del álbum ilustrado". Web *ARTIUM – Biblioteca i Centro de documentació*.

URL: <http://catalogo.artium.org/dossieres/4/cuentos-imaginados-el-arte-de-la-ilustracion-infantil-en-construccion/historia/el-nacimi>

EDITORIAL. (2014). "Revisión Urgente". *El País*, 21 marzo.

URL: http://elpais.com/elpais/2014/03/20/opinion/1395345894_149017.html

Entrevista a Adela Turín. (2009). "El poder de las ilustraciones". *Ekaina*, 75, 30-33.

- DURAN, T. (2005). "Ilustración, Comunicación, Aprendizaje". *Revista de Educación*, Nºextra 1, 239-253.
URL: http://www.revistaeducacion.mec.es/re2005/re2005_18.pdf
- DURAN, T. (2010). "L'àlbum dins la narrativa visual". *Articles de didàctica de la llengua i literatura*, Nº 52,10-22.
URL: <http://hdl.handle.net/11162/105342>
- ENGUIX, N. I LÓPEZ, C. (2014). "La mochila de violeta. Guía de Lectura Infantil y Juvenil no sexista y coeducativa". Granada: Diputación de Granada y Delegación de Igualdad de Oportunidades y Juventud.
URL: <http://www.dipgra.es/uploaddoc/contenidos/11313/Gu%C3%ADa%20de%20lectura%20infantil%20La%20mochila%20violeta.pdf>
- GONZÁLEZ, T. I CASTILLO, C. (2014). "El Género de la violencia". *El País*, 26 noviembre.
URL: http://elpais.com/elpais/2014/11/25/opinion/1416938044_921042.html
- GUTIÉRREZ, F. (2005). " Taller del álbum ilustrado". *CLIJ*, 185, 52-58.
- LLUCH, G. (2009). "Textos y paratextos en los libros infantiles". En Albentosa, J.I., Cerrillo, P. y Yubero, S. (coords.), *La formación de mediadores para la promoción de la lectura: contenidos de referencia del Máster de Promoción de la lectura y literatura infantil*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. 263-276.
URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/textos-y-paratextos-en-los-libros-infantiles--0/>
- Ley Orgànica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres. *Boletín Oficial del Estado*, de 23 de marzo de 2007, Nº71, 12611-12645.
- Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género. *Boletín Oficial del Estado*, de 29 de diciembre de 2004, Nº313, 42166-42197.
- MORLESIN, R (2012). "Entrevista a Ian Falconer". *Revistababar.com*. 15 d'abril.
URL: <http://revistababar.com/wp/entrevista-con-ian-falconer/>
- ROSERO, J. (2010). "Las cinco relaciones dialógica entre el texto y la imagen dentro del álbum ilustrado". Bogota –Colombia.
URL: http://www.anniemate.com/ilustradorescolombianos/documentos/doc/LAS_CINCO_RELACIONES_DIALOGICAS-JOSE%20ROSERO.pdf
- SILVA –DÍAZ, M. C. (2005). *Libros que enseñan a leer: álbumes metaficcionales y conocimiento literario*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.
URL: <http://www.thesisenxarxa.net/TDX-0621106-000248/>
- SILVA –DÍAZ, M. C. (2007). "Las imágenes cuentan: Los álbumes y las nuevas formas de leer". I Curso de Bibliotecas Escolares en Vallecas el contagio de la pasión lectora desde la biblioteca escolar. Vallecas todo cultura.
URL: https://www.google.es/search?q=Las+im%C3%A1genes+cuentan%3A+Los+%C3%A1lbumes+y+las+nuevas+formas+de+leer%E2%80%9D&rlz=1C1SKPC_enES369ES369&oq=Las+im%C3%A1genes+cuentan%3A+Los+%C3%A1lbumes+y+las+nuevas+formas+de+leer%E2%80%9D&aqs=chrome..69i57.1575j0j4&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8
- TEJERINA, I. (2005). "Literatura infantil y formación de un nuevo maestro" . En Monge, J.J., Portillo, R. (coords.). *La formación del profesorado desde una perspectiva interdisciplinar : retos ante el siglo XXI* (275-293). Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes.
URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/literatura-infantil-y-formacin-de-un-nuevo-maestro-0/>
- TEJERINA, I. (2008). "Un modelo de análisis de álbum. *Siete ratones ciegos* de Ed Joung". *CLIJ*, 215, 44-52.
URL: <http://www.cervantesvirtual.com/obra/un-modelo-de-analisis-didactico-del-album-ilustradosiete-ratones-ciegos-de-ed-joung/>

9. ANNEX.1: Anàlisi del contingut. *Olivia i les princeses*

1. Fitxa tècnica:

Títol: *Olivia i les Princeses*

Títol original: *Olivia and the Fairy Princesses.*

Text i il·lustracions: Ian Falconer

Traducció: Nàdia Revenga Garcia

Revisió: Juli Jordà

Format: 28,5 x 22. Aquest és un àlbum de tapa dura, que segueix un format poc convencional que resulta atractiu i fàcil de manipular.

Nombre de pàgines: 36 pp.

Editorial: Andana Editorial

Edició: Andana Editorial 2013

2. Sinopsi:

En aquest àlbum l'Olivia està deprimida, té una autèntica crisi d'identitat. Està cansada de que totes les seues amigues vulguen ser iguals, vulguen ser princeses, i a més a més, princeses de color rosa. Ella no sap que vol ser quan siga gran, potser infermera o periodista, vés a saber, el que si té claríssim és que **NO VOL SER PRINCESA!** En aquesta nova aventura en busca de la seua individualitat, l'Olívia té somnis i aspiracions, no vol fer ni ser el que totes les seves amigues fan i són perquè defensa la seua individualitat i personalitat. Finalment, després de donar-hi mil voltes, l'Olivia acaba sabent que vol arribar a ser algun dia.

3. Destinatari-a:

Els àlbums de la porqueta Olivia són apropiats per a xiquetes i xiquets petits degut a que l'autor, Ian Falconer, utilitza frases curtes i un vocabulari senzill; a més, les il·lustracions interactuen a la perfecció el text i el fan més entenedor. Observant les il·lustracions podem fer-nos una idea del que li passa pel cap a la porqueta, gràcies a elles entrem directament al món de l'Olívia, la comprenem i acabem estimant-la.

4. Estructura narrativa:

L'estructura narrativa d'aquest àlbum il·lustrat podem dir que segueix l'esquema tradicional de la narració format per plantejament, nus i desenllaç. Així la història comença (plantejament) presentant-nos quina és la problemàtica, segueix (nus) amb el personatge principal en busca d'aconseguir el seu objectiu i acaba (desenllaç) amb el descobriment de quina és la solució al seu inconvenient. Pel que fa al **narrador** de la història aquest apareix poques vegades ja que l'àlbum utilitza el diàleg entre els personatges com a recurs narratiu. Tanmateix, el narrador és

omnipresent utilitzant la tercera persona per a narrar i descobrir el que els personatges fan i els ocorre. Pel que fa al **temps** i a l'**espai**, per una banda, la seqüència de les il·lustracions en la història introdueixen la temporalitat, narrada en temps present, encara que es fa referència a fets passats per a contextualitzar; i per altra banda, la història es situa dins d'uns espai quotidià i familiar, amb escenes amb fons poc delimitats.

5. Ritme narratiu:

La relació entre el text i la imatge marca el ritme narratiu. Així Falconer en *Olivia i les princeses*, baix la idea d'un bon àlbum il·lustrat, utilitza recursos que conviden al lector-a a parar-se en cada doble pàgina per a observar les il·lustracions després de la lectura del text. El relat verbal brilla pel seu laconisme que s'uneix a l'eloqüència de les il·lustracions per anar construint i crear una història amb força narrativa. Cal destacar que el text i la il·lustració actuen en combinació de forma sinèrgica (Silva –Díaz, 2005:37), és a dir, aquests dos elements en combinació conformen el sentit del text, tots dos són necessaris per a tenir tota la informació. En quasi totes les pàgines les il·lustracions segueixen una relació de clarificació del text, és a dir, recreen els fets o situacions que s'estan narrant. No obstant això, en algunes escenes sorgeix la ironia a través la discrepància entre el text i la imatge.

5.1. Text

El **text** en general, és molt divertit, i a través del diàleg ens mostra l'original manera que té la porqueta de veure el món i d'interpretar-lo, amb una actitud sovint exagerada i grotesca per encarar-se a qualsevol aspecte de la seva vida quotidiana. Recordem que extracta q d'una porqueta humanitzada equivalent per edat a una de les nostres alumnes de l'educació infantil. Destacar que el text és breu, narrat de manera ràpida i concisa, i el llenguatge està molt cuidat, dins de la seua senzillesa. Aquest, està escrit amb lletra gran de color negre sota un fons blanc o fosc depenen l'escena, i a més, integrat en les il·lustracions, sempre es situa en aquells espais on no influeix ni interromp el sentit de les mateixes.

5.2. Estètica

L'**estètica** de l'àlbum és molt original. Les il·lustracions són força minimalistes però resulten ser molt expressives, iròniques i plenes de referències culturals, en aquest cas, l'homenatge al món de la dansa amb la imatge de l'artista Martha Graham, que barreja amb els dibuixos aportant un poc d'humor adult. A més aquestes són apassionants i absolutament belles. Així, les imatges destaquen encara més gràcies al disseny gràfic de la pàgina, en el que a sota d'un fons blanc sense marcs ni límits pareixen flotant, però que gràcies a l'ús de l'ombra podem imaginar a terra. Tanmateix, en aquest àlbum Falconer utilitza un fons més fosc en algunes pàgines que simbolitza

el moment del dia, en aquest cas la nit. Falconer aconsegueix dramatitzar i ampliar les preocupacions i les inquietuds dels personatges gràcies a les relacions espectaculars que hi fa entre la figura i el fons, poc marcats i delimitats.

6. Ús del color

Els primers àlbums de Ian Falconer tenien un disseny més auster i rígid, pocs colors: blanc i negre barrejats amb grisos, i sempre amb un punt vermell (color preferit de l'Olivia) sobre la vestimenta, els accessoris o algun detall de la decoració, imaginant una narrativa visual que dona un fort contrast i aconsegueix que els lectors-es sentin la mateixa força que el nostre personatge. Més endavant, quan l'Olivia va arribar a Venècia va encontrar més color, i consegüentment, van aparèixer el rosa, el blau i el verd.

Pel que fa al nostre àlbum, encara que la portada es caracteritza pels colors rosa pàl·lid i verd aigua, el seu interior segueix la paleta de colors simples, amb un ús del color mínim però molt efectiu i seguint la línia dels dibuixos fets amb carbó. Tanmateix, hi ha algunes escenes en que el color canvia i apareixen nous colors. Són escenes on l'Olivia recorda temps passats (a la festa de la Pippa, al ball de l'escola, a Halloween) o escenes on l'Olivia imagina (princeses d'altres països, el conte que llegeix la seua mare). Falconer, canviant la perspectiva del dibuix, el punt de vista o la mida de les imatges, incloent fotografies de personatges culturalment importants, en definitiva, eixint-se d'allò comú, deixa sobre cada pàgina detalls oportuns que obrin al lector un món infantil, humorístic, irònic, hilarant, etc.

7. Personatges

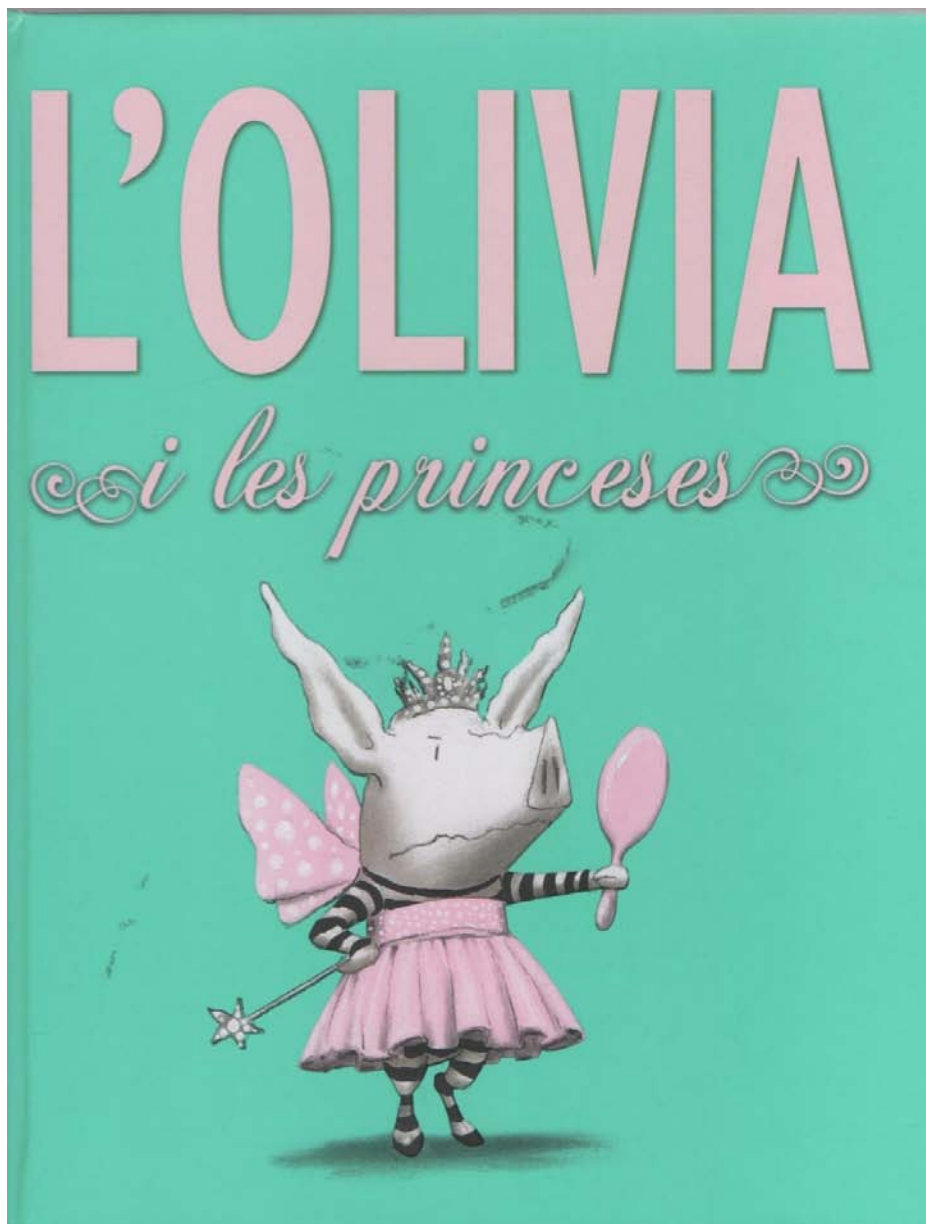
L'Olivia és una porqueta brillant, que es qüestiona allò establert i busca alternatives amb valentia i decisió, el que li permet anar contracorrent. En aquesta ocasió, ens invita a descobrir qui som i què ens agradaria ser realment. Arrasa el seu camí a través de qualsevol inconvenient per a aconseguir el seu objectiu, i sempre de la millor manera.

Els pares de l'Olivia no tenen noms propis i s'identifiquen amb la vestimenta que porta cadascun, la mare una faldilla negra i el pare uns pantalons llargs. Aquests no són els pares perfectes amb absoluta paciència, sinó tot el contrari. La seua és una família moderna i cultivada dins d'un context de ficció.

En general, els personatges de Falconer, els porcs (ús dels animals com a metàfora), no es caracteritzen pel color rosa que tot el món podria esperar sinó que aquests tenen la pell de color blanc. Estan dibuixat amb línies corbes negres sobre el blanc, interrompudes per ombres. Podem dir que la paleta de color que usa Falconer ens ajuda a centrar-nos en els detalls de l'expressió facial i en el contorn de les orelles i el nas de cada personatge, i arribar a saber com estan, què els passa, etc.

10.ANEX.2: Anàlisi dels textos i de les il·lustracions.

A primera vista, la portada del setèllibre de Ian Falconer transporta al lector-a al món original dels clàssics en la seua simplicitat, perquè coneixem uns personatges que ens apareixen lligats a unes connotacions concretes que és difícil i quasi impossible obviar. El primer aspecte que ho destaca, és el títol *Olivia i les princeses*, a partir del qual podem imaginar que la història que ens contaran en les pàgines següents girarà al voltant de princeses. A més, amb el color rosa que caracteritza les lletres del títol sota un fons verd aigua, també podem imaginar quins trets caracteritzaran a les princeses que fa referència el títol.

El segon aspecte que crida l'atenció del lector-a és la porqueta situada al peu de la portada. Aquesta està vestida com una princesa, amb el tutú rosa, les ales també rosa, una corona de princesa amb lluentors i una vareta màgica en forma d'estrella de princesa a sobre del que pareix ser el seu vestuari diari, un mono de ratlles de color blanc i negre.

El que pot sorprendre davant d'aquesta portada minimalista de Falconer és, en primer lloc, que no hi ha cap rastre de purpurina ni de brillantines, característiques típiques de les princeses. I en segon lloc, la postura d'inconformista que adopta la porqueta i l'expressió de serietat i fins i tot, de frustració amb que la protagonista es mira al mirall que sosté amb la mà esquerra. Un fet que potser deixa al lector-a amb desconcert per no saber si el motiu de frustració de la porqueta pot ser la vestimenta que hi porta.

Una portada que a partir de l'observació pot arribar a parèixer una contradicció entre el text i la il·lustració, pel fet que encara que parla de princeses i veiem a la porqueta disfressada de princesa, la seua expressió facial ens fa pensar que pot ser no estiga contenta amb la disfressa, i pot ser la història no girarà al voltant dels trets típics que les caracteritzen.

En obrir el llibre ens trobem les guardes caracteritzades per un fons blanc ple d'estrelles de color rosa, recordant al lector-a que les princeses brillen com les estrelles. Pot ser imaginem que aquestes siguen les estrelles que l'Olivia ha anat escampant amb la vareta màgica que portava a la portada i amb la qual hem vist que deixava un rastre molt subtil que sortia de la punta de l'estrella de la vareta i arribava fins a les lletres del títol.

L'OLIVIA

ei les princeses

Text i il·lustracions: Ian Falconer

Andana
editorial

En les dues pàgines següents, trobem la pàgina de l'esquerra de color blanc, mentre que a la de la dreta podem observar la portada que emmarca el llibre però de manera distinta a la principal.

En aquest cas, les lletres del títol passen a estar en color gris, un color molt utilitzat al llarg dels llibres anteriors per Falconer i que per tant, el caracteritza. A més, podem veure el mateix dibuix de la porqueta Olivia, però disposat de l'altre costat, en aquest cas agafa el mirall amb la mà dreta. La imatge de la porqueta és la simetria del dibuix de la porqueta que hi ha a la portada.

Amb les disculpes més sinceres a Martha Graham

Andana
editorial

Titul original: *Olivia and the Fairy Princesses*. Publicat en anglès el 2012 per Atheneum Books for Young Readers, un segell de Simon & Schuster Children's Publishing Division, New York.

Text i il·lustracions © 2012 Ian Falconer

Traducció: Nàdia Revenga Garcia

Revisió: Juli Jordà

© d'aquesta edició: Andana Editorial 2013

C/ València, 56. Algemés 46680 (València)

www.andana.net / andana@andana.net

Prohibida la reproducció i la transmissió total i parcial d'aquest llibre sota cap forma ni per cap mitjà electrònic o mecànic sense el permís dels titulars del *copyright* i l'empresa editora. Tots els drets reservats.

Impress a la Xina.

ISBN: 978-84-941544-2-3

Dipòsit legal: V-2210-2013

En aquesta nova pàgina podem observar com apareix una referència cultural en forma d'intertextualitat. Així, en la part superior d'aquesta veiem un petit text on l'autor fa referència al nom de Martha Graham, ballarina i coreògrafa nord – americana de dansa moderna, demanant-li disculpes.

És difícil poder entendre les disculpes que Falconer li dedica a Martha Graham al començament de la història, tal vegada pot ser aquest farà referència a l'artista en alguna escena de la història.

En el peu de la pàgina, podem veure la informació general del llibre, com aquesta que és una edició traduïda al valencià del llibre original escrit amb anglès.

L'Olivia estava deprimida.

Amb un mono a ratlles de color blanc i roig, veiem a l'Olivia estirada per terra deprimida. I així ho remarca el text: "*l'Olivia estava deprimida*". Amb la mirada perduda cap amunt, la protagonista pareix que tinga el cap ple de pensaments que la fan estar desanimada.

Mentre l'Olivia expressa tristor al seu rostre, podem veure com al fons de la il·lustració, es troben les dues mascotes de la porqueta, un gos i un gat, que observen amb desconcert i disgust a l'Olivia. Així la composició de la il·lustració et transmet empatia i podem imaginar-nos i sentir el desànim de la porqueta juntament amb les dues mascotes que també empatitzen amb ella.

Falconer fa un ús de la perspectiva a partir de la disposició dels dibuixos i de la mida d'aquests, contextualitzant-los en un espai gràcies a les ombres que hi apareixen sota els personatges, ja que no hi ha cap detall que delimita l'espai.

-Crec que tinc
una crisi d'identitat
-va dir als seus pares.

-No sé què vull ser quan sigui gran!

Pel que la il·lustració transmet, podem imaginar-nos dins d'un context familiar quotidià propi d'un matrimoni convencional, on veiem els rols de la dona (mestressa de casa i dedicada a l'educació dels seus fills i a la cura de la llar) i l'home (amb dret per a relaxar-se i llegir el periòdic –tret que denota intel·ligència – desvinculant-se de la seua tasca educativa i de cura com a pare) plasmats, així, també podem imaginar com la família de l'Olivia es troba al menjador de la seva casa, pel detall de la taula al centre de l'escena. Mentre el seu pare llegeix el periòdic, la seua mare dóna el biberó al germà petit, i l'altre germà està jugant amb un cotxe groc als peus dels seus pares; l'Olivia, amb la preocupació a sobre declara als seus pares que no sap que vol ser quan siga gran i que creu que té una crisi d'identitat, és en aquest moment quan podem entendre el motiu del seu desànim en l'escena anterior. A més, podem veure com l'expressió de la seua mare és de confosa al sentir a l'Olivia, mentre el germà petit la mira amb alegria ja que aquest no entén què li passa a la germana i està content per veure-la.

Així mentre va parlant podem imaginar com camina arreu del menjador (apareixen tres dibuixos de l'Olivia situats en diferents punts de l'espai) i gesticula i expressa la seua inseguretats davant no tindre clar qui és, mostrant la fragilitat al voltant del seu autoconcepte i de com es veu.

-Sempre seràs la meua
princeseta! -va dir el pare.

-Aquest és el
problema -li va
respondre l'Olivia-.
Totes les noies volen
ser princeses.

La seua preocupació augmenta en el moment en que el seu pare amb la possible intenció de calmar a l'Olivia, li diu que per a ell sempre serà la seua princeseta. Olivia consternada, mentre es observada amb atenció per les seues mascotes com si la compregueren, es qüestiona per què totes les noies volen ser princeses, Així, podem imaginar com la protagonista està intentat trobar-se a ella mateixa evitant un model patriarcal, dominat per les princeses.

En general, la il·lustració segueix una paleta de colors simples. Tanmateix, Falconer amb el detall del color groc del cotxe i del color blau de la pilota del gos, juntament amb els detalls rojos en la vestimenta de l'Olivia i el tap del biberó, dóna un fort contrast als dibuixos aconseguint fer que els sentits del lector-a es desperten i sentiguen la mateixa força del personatge.

-A la festa d'aniversari de la Pippa, totes portaven unes faldilles enormes de color rosa amb volants i brillants, unes petites corones i varetes màgiques. Fins i tot algun noi també.

Oliva es transfigura i comença a relatar als seus pares el que va passar a la festa d'aniversari de la Pippa, discutint obertament els seus pensaments sobre les princeses i la identitat.

Així podem observar com totes les noies que apareixen en la il·lustració estan contentes per anar disfressades de princeses amb faldees de color rosa, corones i varetes amb brillantines, i com per la expressió facial i corporal (que denota moviment en la composició), no tenen cap tipus de problema en ser igual que la resta de noies, ja que pareix que sentir-se princesa és el que identifica a una verdadera noia.

-En canvi, jo vaig triar una samarreta marinera de ratlles, pantalons pirata, ballarines negres, un collar de perles, ulleres de sol, una bossa vermella i la meva pamela.

Al centre de la il·lustració, veiem a l'Olivia lluint una camiseta marinera, amb un collar de perles, una pamela i una bossa roja, mentre va observant amb cara de seguretat una situació desafiant en que totes les seues amigues i inclús algun noi van disfressats de princeses rosa.

L'expressió facial transmet molt sentiments al lector-a. Podem imaginar com l'Olivia menysprea la situació amb la posició de seguretat de si mateixa que adopta amb els braços en gerro i posant la barbeta alçada com si mirarà a la resta de xiquetes per damunt del muscle. A més, aquesta sensació de menyspreu també la podem imaginar degut a que la porqueta amaga la seua mirada darrere d'aquelles ulleres rodones de color negre com si es tractara de la mateixa Ana Wintour, famosa editora de moda, directora de l'edició *Vogue* dels Estats Units.

Ana Wintour

Aquesta composició esplèndida i divertida de Falconer, caracteritzada per l'abundant color rosa, mostra a través del personatge de l'Olivia la singularitat que hi busca la porqueta en la trobada de la seua identitat.

-Per què una princesa sempre ha de ser de color rosa? Per què no pot ser una princesa índia o una princesa de Tailàndia o una princesa africana o una princesa de la Xina?

Olivia llavors, comença a fer un tractament reflexiu d'allò que es va qüestionant que no és una altra cosa que, per què les princeses sempre han de ser de color rosa. Així, procedeix a modelar una sèrie d'indumentària ostentosa de princeses internacionals on el color rosa desapareix per complet i no és el predominant.

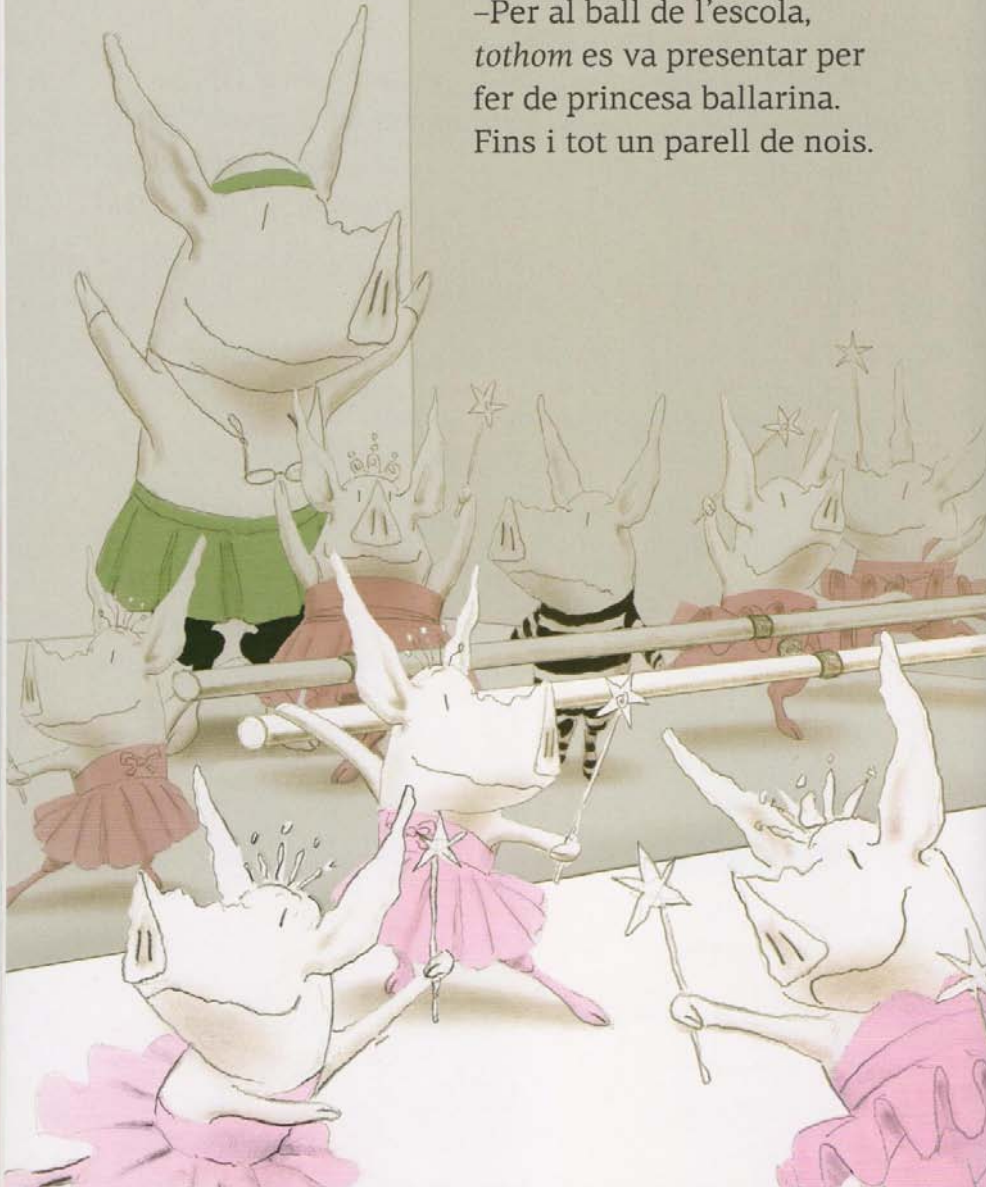
Podem observar com apareixen les quatre princeses que l'Olivia va nomenant en una línia horitzontal com si es tractara d'una exposició d'indumentària on al front hi ha un públic que ha d'acceptar o no la manera en que va vestida. A través de la mirada de cadascuna podem veure com l'Olivia ens transmet vanitat, mostrant el desig que té cada princesa de ser admirada tal i com és, de sentir-se acceptada per allò que la identifica amb diferència de la resta.

Així podem imaginar com la protagonista tracta de, a partir de la reflexió, buscar solucions diferents o bé com ella diu alternatives, per tal de diferenciar-se de la resta, de ser única i singular. Sense haver cap tipus de rivalitat amb les seues iguals que volen ser princeses rosa, simplement observa altres possibilitats més originals, amb les que poder afirmar la seua independència.

-Hi ha *altres* alternatives.

-Per al ball de l'escola,
tothom es va presentar per
fer de princesa ballarina.
Fins i tot un parell de nois.

Olivia es transfigura i, desesperada li relata a la seva mare com tothom inclús els nois, volen ser princeses en el ball de l'escola. Fet que la seva mare no entén ja que l'Olivia també ho volia l'any anterior. És en aquest moment, quan amb fermesa l'Olivia li respon que això era quan era petita. Amb les últimes paraules de la porqueta, podem imaginar com ella evidencia que l'any passat era massa jove per a saber que volia ser i que amb el pas del temps va creixent i el seu pensament davant la construcció de la identitat va canviant i es va fent més crític.

Amb l'escena que il·lustra Falconer des de la imaginació i la ment d'Olivia, podem veure que la porqueta apareix vestida amb un mono de color negre bàsic i blanc de ratlles, un model més modern amb el qual es distingeix de la multitud, mentre la resta de xiquetes competeixen per convertir-se en una ballarina. Per la seua expressió podem veure com segueix sense entendre com els xiquets i xiquetes es conformen amb el que la societat dicta volent ser iguals per por a ser rebutjats, i per tant, es mostra confiada representant el seu desig de no ser el que volen ser la resta de xiquetes.

-Però, Olivia -va dir la seva mare-, si no recordo malament, l'any passat volies ser ballarina.

-Això era quan era petita.

En la il·lustració podem veure com Falconer, mostra una composició molt divertida a través d'una escena (per primera vegada emmarcada dins d'un fons – que ens dóna la sensació de l'existència de sòl – i donant una nova perspectiva, la il·lustració des d'un mirall) en que tant xiquetes com xiquetes porten tutús rosa i inclús la mestra també porta un tutú de color verd. També podem veure com Falconer, per a que el lector-a pugui distingir els personatges femenins dels masculins, no posa corona als nois.

-Olivia, és l'hora del bany -va dir la mare.

-I per Halloween
-va dir l'Olivia-,
saps de què anaven
disfressades totes
les noies?

Deixant de costat les il·lustracions que feien referència a la ment i tornant al temps real, podem observar a través d'aquestes una situació de quotidianitat –en que la mare s'encarrega de la cura i educació dels fills – on mentre l'Olivia i la seva mare van caminant dirigint-se al bany, conversen sobre les disfresses de tothom en la festa de Halloween.

La seua mare que porta les tovalloles del mateix color que el mono de l'Olivia, la va mirant amb preocupació i la va escoltant mentre camina, i li respon a través d'una qüestió que ella mateixa sap quina serà la resposta. En aquest moment, ambdues mirant-se es queden quietes i l'Olivia respon: "Sí! De princeses!".

Per la manera de respondre, la seua posició amb els braços oberts i sobretot, per la forma en que el text canvia sent més gran i amb negreta, podem imaginar com la porqueta s'arriba a sentir. Pot ser estiga decebuda per l'actitud esbojarrada que mostren les seues amigues davant de voler ser totes el mateix i identificar-se sempre amb princeses rosa.

-De princeses?

-Sí! De
princeses!

Imaginem, pel detall de la taula amb la pissarra al darrere i el parc que es veu per la finestra, que aquesta escena va ocórrer a l'escola infantil. Fem referència a la festa de Halloween, la il·lustració queda molt ben definida pels colors negre i taronja, i per la simbologia que hi tenen els rats penats, els fantasmes i les carbasses com a trets característics d'aquesta celebració. Així també podem veure la figura de la mestra disfressada de bruixa, pel barret que porta, fet que denota altre tret característic. És la segona vegada que veiem com en la il·lustració Falconer mitjançant determinats detalls, delimita el fons i emmarca als personatges dins d'un espai tancat i concret.

L'Olivia es transfigura en aquell moment passat i li conta a la seva mare com amb la seva disfressa de porc senglar lleig, berrugós i pelut, espanta a totes les noies que anaven disfressades de princeses. Potser, aquesta sensació de por que transmeten les xiquetes a la il·lustració estiga en gran part en la ment de l'Olivia, ja que pot ser a la vida real no fugirien d'aquesta. Així, una vegada més a través de la ment de l'Olivia Falconer reproduceix una il·lustració molt divertida.

-Si tothom és
una princesa,
aleshores les
princeses deixen
de ser especials!
-va dir l'Olivia.

En aquesta escena podem veure com la seva mare amb tendresa segueix escoltant a l'Olivia sense interrompre allò que diu. Pot ser imaginem que la seva mare creu que l'Olivia al dia següent es despertarà sense que aquest tema li segueixi preocupant com un xiquet-a més o potser aquesta creu amb l'Olivia i la seva valentia per a resoldre qualsevol tipus de crisi.

En l'escena, podem veure a una Olivia pensativa sobre aquella problemàtica que ella considera profunda i molt complexa de resoldre. Així que la porqueta segueix reflexionant i, mentre la mare asseguda a la banyera li renta el cap, raona arribant a la conclusió de que les princeses deixen de ser "especials" si tot el món vol ser princesa. Amb aquesta actitud podem imaginar com la protagonista comença a acceptar-se i a sentir-se més segura al valorar la diferència com allò que et fa ser especial, únic de la resta de noies.

-Per què
tothom vol ser
el mateix?

Amb una imatge de proximitat entre mare –filla, ja que ambdues es miren fixament als ulls, l'Olivia apareix amb la tovallola al cap i al cos i amb el raspall i la pasta de dents a les mans. Mentre que la postura de la mare, pot ser ens transmeta aquesta figura d'autoritat que hi tenen els pares a sobre dels fills.

La porqueta segueix sense acabar d'entendre-ho i li pregunta a la seva mare perquè tothom vol ser el mateix.

Després del bany, la mare de l'Olivia li va llegir un conte. Era sobre una bella donzella a la qual una reina malvada havia empresonat en una torre.

-Quan el príncep hi va arribar, la va rescatar i la va convertir en la seva...

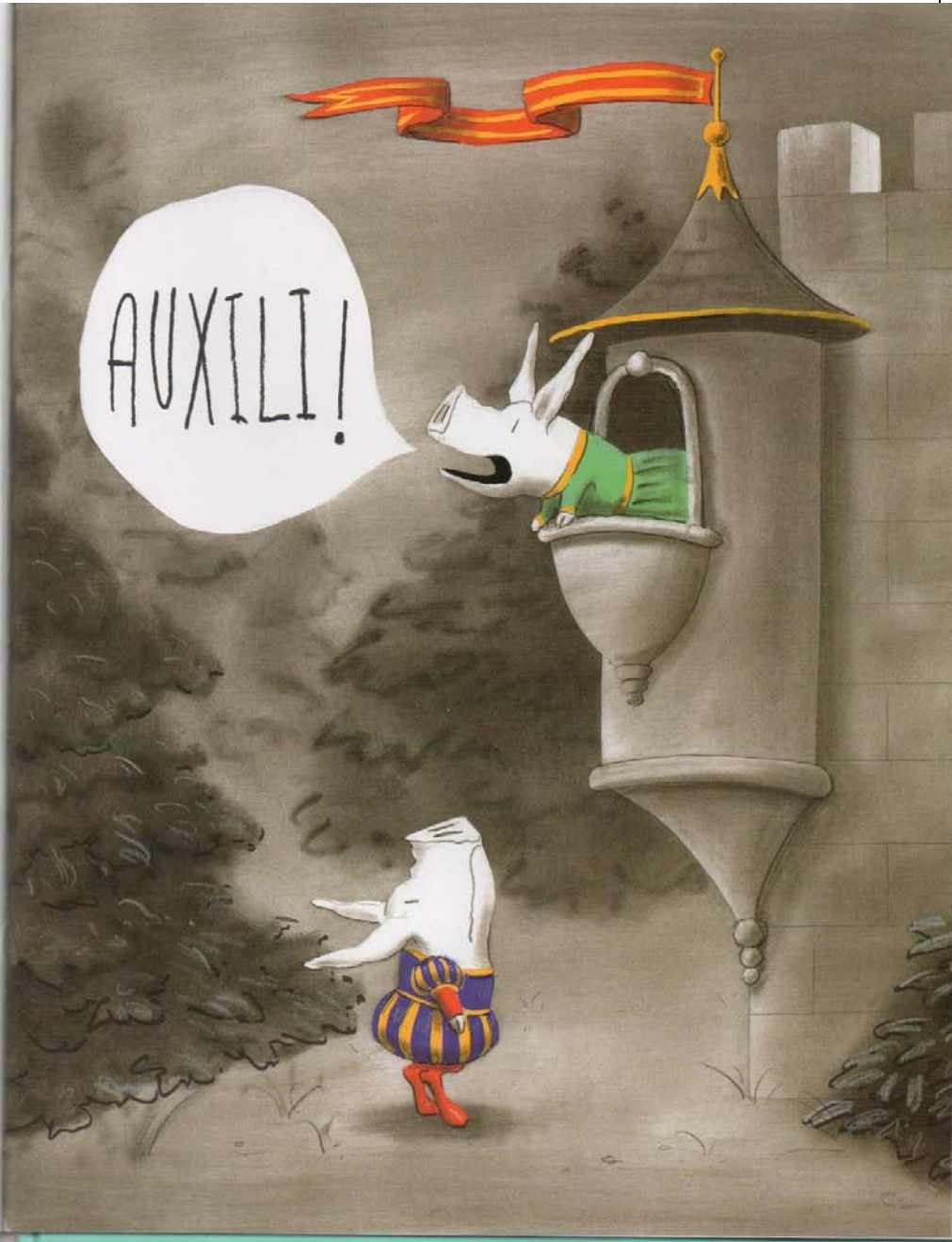
-No! En la seva princesa no!

-va cridar l'Olivia.

Ja dins del llibre amb la vestimenta que ha anat caracteritzant a l'Olivia al llarg de l'àlbum (mono amb ratlles blanques i roges, color amb el que Falconer aconseguix un gran contrast), veiem una escena molt tendra on l'Olivia està recolzada sota el coixí mentre la seva mare li passa el braç per darrere de la porqueta. Una escena emmarcada amb un cercle, com si mirarem per un telescopi, en la que podem observar un compromís de lectura literari on la mare li conta una història característica de la literatura popular per a poder anar a dormir.

Però l'Olivia no es conforma i rebutja la història de "Rapunzel" perquè aquesta acaba per convertir-se en una princesa rescatada per un príncep.

Així a la pàgina següent podem veure com l'Olivia imagina com seria la història que li narra la seva mare. El lector-a pot observar el punt irònic a través de la il·lustració que reproduïx Falconer des de la ment de l'Olivia. Veïem com la porqueta, que s'identifica amb el paper de la bella donzella i no va vestida amb una indumentària rosa sinó verda, demana auxili per la finestra de la torre on està empresonada. Podem pensar, però que aquesta manera de demanar ajuda no és per a ser rescatada de les mans de la malvada reina per un príncep sinó per a no convertir-se en princesa, fet que podem considerar així, per la cara de desconcert que fa el príncep, vestit amb indumentària medieval, al mirar a la donzella.

-Prou -va dir la seva mare, que ja estava cansada de la discussió-. Et llegiré el conte de *La petita venedora de llumins*: «Hi havia una vegada una nena petita que venia llumins descalça damunt la neu.»

Seguint amb la mateixa escena, però deixant d'emmarcar-se amb aquella òptica rodona i deixant entreveure un quadre per damunt del llit, la figura de la mare apareix amb naturalitat, no sent la mare perfecta amb paciència infinita, sinó tot el contrari, ja que es mostra cansada de l'actitud reiterant de l'Olivia amb el tema de les princeses.

La mare intenta llegir-li una nova història, fent referència cultural a la literatura popular, per a que la porqueta pugui dormir. La seua actitud permissiva però a la vegada comprensiva reproduïx una de les tantes situacions que ocorren quotidianament entre els xiquets-es i els seus pares. Tanmateix, l'Olivia també la rebutja pel fet de ser massa trista. Olivia apareix amb una llàgrima que banya la seua cara degut a que ella té clar que no vol ser una princesa, però tampoc vol congelar-se en la neu.

Així podem veure en la pàgina de la dreta, a l'igual que en la història anterior, com l'Olivia s'imagina sent la protagonista de *La petita venedora de llumins*. A través de la seua expressió facial podem posar-nos en la pell de la porqueta i sentir la tristesa i el fred que aquesta sent.

«Els llumins li donaven calor durant una estona, però s'acabaven de seguida...»

-Ai, mare, això és molt trist -va dir l'Olivia amb els ulls plens de llàgrimes-. Jo no vull ser una princesa, però tampoc voldria congelar-me a la neu.

La mare va dir:

-Doncs jo vull que en cinc minuts estiguis DORMINT!

-Però abans conta'm el conte de la Caputxeta Vermella!

-No, Olivia, és hora de dormir.

És en aquesta escena quan podem veure com l'Olivia és una porqueta inconformista i insistent com qualsevol xiquet-a de la seua edat, que vol que la seua mare li conte més històries, però històries on els finals no siguen esperats ni tristos.

Podem veure a la pàgina de l'esquerra, una referència cultural a la literatura popular, on Olivia es sent la protagonista del conte *La caputxeta vermella*. L'escena torna a emmarcar-se en un circumferència que transporta al lector-a dins la ment de la porqueta. Aquesta s'imagina caminant pel bosc fosc mentre el llop amb uns ulls grans i verdosos la persegueix, però prompte deixa d'imaginar-ho ja que la seva mare perd la paciència i decideix apagar el llum. Amb aquest fet, es mostra una vegada més, el caràcter autoritari i redundat de la mare cap a la porqueta amb la negació de complir els seus desitjos.

Així mateix, a la pàgina de l'esquerra, veiem el pla complet de l'habitació de l'Olivia. Podem apreciar quina era la misteriosa fotografia que es trobava dalt del llit de l'Olivia. Un quadre de *Martha Graham*, referent cultural que dóna un valor simbòlic a la lectura, on la ballarina moderna apareix fent una de les postures que abans intentava fer l'Olivia per a trobar un nou estil de ball. Falconer utilitza aquest intertext que aporta ritme i un contrapunt a la història amb el que augmenta la força i el significat de la il·lustració, fent un paral·lelisme entre l'Olivia i Martha Graham, ja que la porqueta inspirant-se amb l'artista, segueix un nou model per a arribar-hi a la pròpia identitat.

-Només la
part en què
tothom acaba
devorat.
Sisplau!

-No. Apago el
llum.

L'Olivia tractava d'adormir-se, però no podia deixar de donar-li voltes.

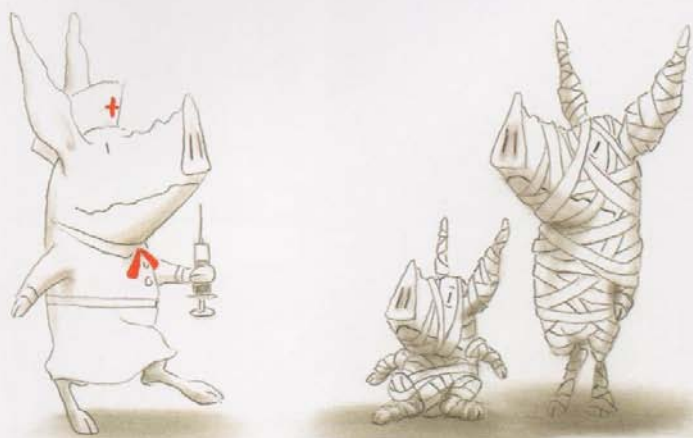
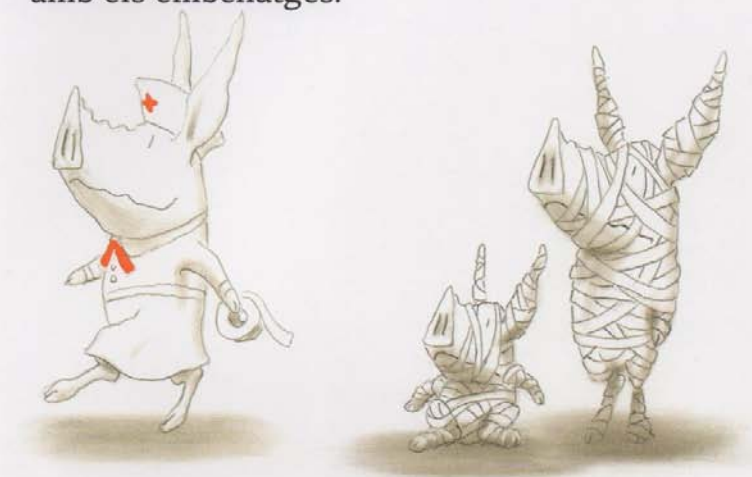
-Potser podria ser infermera i dedicar-me als malalts i als ancians.

Una nova escena, aquesta vegada des d'una perspectiva lateral i emmarcada dins d'un marc rectangular, on veiem com l'Olivia intenta dormir , encara que aquesta segueix donant-li voltes en busca de saber qui és i que serà. No es conforma, ja que vol trobar una solució al seu problema que no la deixa dormir.

Per això, podem veure com obri els ulls i comença a qüestionar-se humorísticament diverses professions les quals acaba rebutjant.

En primer lloc veiem a l'Olivia com s'imagina sent una infermera, vestida amb l'uniforme i utilitzant als seus dos germans per a poder practicar la professió. Aquestes dues il·lustracions disposades una damunt de l'altra són molt gracioses, la cara de l'Olivia es d'alegria i astúcia front a l'expressió de desconcert dels dos germans.

-Podria utilitzar els meus germans per practicar amb els embenatges.

-I altres tractaments.

-O tal vegada podria adoptar
orfes de tot el món!

Rebutjant la idea de ser infermera, creu que també podria ajudar a les xiquetes i xiquets que es queden orfes.

Així Olivia apareix a la il·lustració rodejada de xiquets-es menuts de diferents països com podem apreciar amb el color de la pell de cadascun, vestida amb el mono de ratlles roges i blanques. La seua expressió facial transmet tranquil·litat i bondat, mentre la posició que adopta amb els braços transmet la generositat i l'acolliment que té cap a tots els xiquets i les xiquetes orfes.

Però l'Olivia segueix indecisa, i encara no ha trobat la seua verdadera professió. Així que s'imagina com a una periodista encarregada de destapar casos de corrupció.

Així la il·lustració destaca pel seu fons, sent aquest una fotografia de la Galeria dels Espills del Palau de Versalles, suntuós i carregat d'ornamentació, on apareixen dos homes amb vestits elegants sostenen una copa a la mà mentre conversen. Pel que podem intuir a través de les seues cares i gràcies al que diu el text, és que tracten assumptes il·legal per a eixir beneficiats. Mentre que l'Olivia apareix amb una llibreta i un bolígraf, característica principal d'un bon periodista, darrere d'una columna per a que no la puguem veure. Falconer, humorísticament i amb ironia tracta el tema de la corrupció.

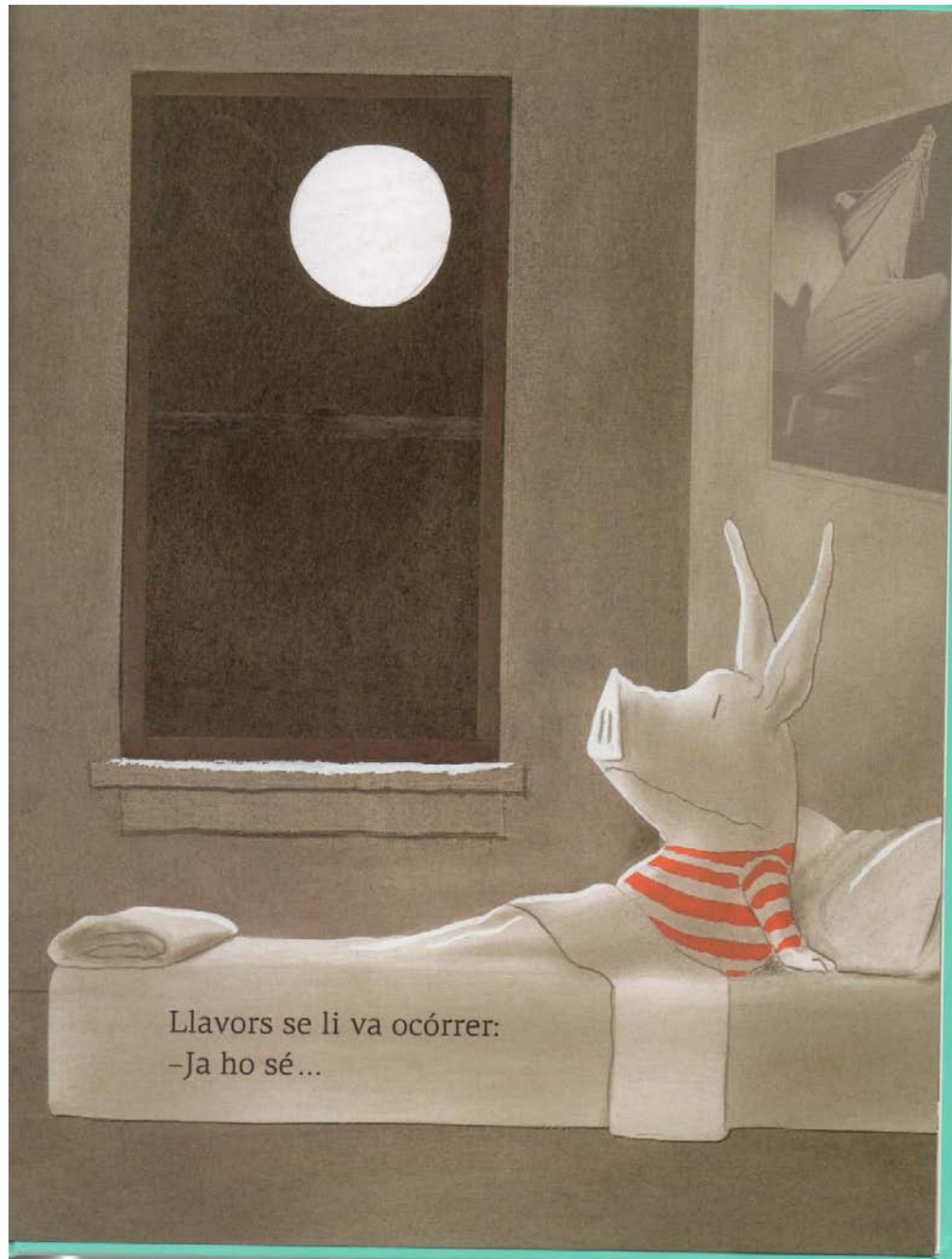
Galeria dels Espills, Palau de Versalles

Mmm...

L'Olivia, però després d'haver considerat tot allò que pot arribar a ser quan sigui gran, segueix sense trobar com poder ser diferent a la resta, descobrir-se a sí mateixa i sentir-se especial trobant la seua individualitat.

Així, que de cop i volta, la porqueta diu saber que és el que vol ser. La il·lustració canvia, i en aquesta imatge podem veure tota l'habitació en perspectiva lateral. La porqueta s'alça del llit i es recolza sobre les mans, podem veure com apareix a través la finestra la lluna plena brillant, on la seua llum podria simbolitzar la trobada de la seua identitat.

Llavors se li va ocórrer:
-Ja ho sé...

-Vull ser reina!

I ens sorprèn amb la seua decisió. L'Olivia vol ser una reina amb poder, protagonista de la seua vida.

Finalment es supera a sí mateixa i expressa el seu desig de ser diferent a les princeses roses del món caracteritzades per la passivitat, i triomfa al convertir-se en reina per tal de tenir veu i vot. Així una vegada més Olivia defensa la seua individualitat i personalitat a través de les seues decisions.

Aquesta s'imagina com una reina amb vestits extravagants, amb joies excessives i amb una corona ostentosa; amb la mirada cap al cel com si haguera trobat per fi el camí del seu futur, veiem a l'Olivia amb un gran somriure saludant a una multitud de gent que l'adoren, fet amb el que podem imaginar com a desaparegut la inseguretad que tant preocupava a l'Olivia per poder autoacceptar-se.

Amb aquesta il·lustració Falconer transmet certs valors autoritaris i de poder que deixen sorprès al lector-a. La disposició del públic que “adora” i “exclama” a l’Olivia mostren aquella jerarquia existent en la societat de classes on els papers estan predefinitos i subordinats en relació a aquesta autoritat, una condició que no hem de promoure dins d’una societat igualitària.

Pot ser el final amb la decisió de l’Olivia siga sorprenent, doncs no deixa de ser una consecució d’allò que no li agradava, però una consecució en la que passant de ser una princesa sense poder, passiva i igual a la resta, passa a ser una reina única i amb poder.

Puc arribar a la conclusió, que realment Falconer amb la il·lustració no va intentar en cap moment transmetre en la personalitat de l’Olivia un control social perpetuant estructures socials jerarquitzades, sinó que va intentar mostrar a l’Olivia com una dona amb paraula i pensament crític i decisiu, on no es sent influïda pel que la societat determina i es qüestiona tot allò que no li agrada per a aconseguir un futur millor, i pot ser sent reina puga aconseguir-ho.

Les pàgines de guarda del final són les mateixes que les de la part inicial, estrelles de color rosa sota un fons blanc. També podem intuir que aquestes són les estrelles que ha deixat amb la vareta i aquell rastre subtil que abandona amb la decisió de no ser una princesa rosa.

La contraportada és meravellosa. Podem veure com apareixen tots els elements que ornamentaven a la protagonista en la portada de l'àlbum.

Després de lluitar en busca d'una identitat més forta i trobar-la, de saber qui vol ser de gran, l'Olivia apareix decidida, amb pas ferm caminant cap a quin serà el seu futur, un futur on les princeses rosa no existiran, fet que podem apreciar, ja que aquesta tira per terra la falda, la corona i la vareta, mentre que l'espill que portava a la mà es situa a la part superior de la contraportada.

